

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra dějin a didaktiky dějepisu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Sedmá křížová výprava

The Seventh Crusade

Václav Folda

Vedoucí práce: prof. PhDr. Kateřina Charvátová, Csc.

Studijní program: Dějepis se zaměřením na vzdělávání (B0114A120003)

Studijní obor: B D-ZSV 20 (0114RA120003, 0114RA100003)

2025

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Sedmá křížová výprava potvrzuji, že jsem ji vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Prohlašuji, že jsem při její tvorbě nepoužil nástrojů umělé inteligence jiným způsobem, než je uvedeno ve vyjádření, které je součástí textu práce. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

PRAHA 2025

Rád bych poděkoval vedoucí mé práce, paní profesorce Kateřině Charvátové, za možnost psát práci pod jejím vedením a za její užitečné rady a připomínky.

ANOTACE

Tématem bakalářské práce je sedmá křížová výprava uskutečněná v letech 1248–1254. Hlavní otázkou této práce je odpovědět, v čem tkvěl neúspěch této výpravy. Existovala šance na úspěšné tažení Egyptem a dobytí Jeruzaléma nebo byla odsouzena ke katastrofě od samého počátku? Pro hledání odpovědí autor studuje dobové kroniky francouzského původu, ale i zápisy od arabských kronikářů. Práce je zaměřena především na přípravu křížové výpravy a průběh vlastního tažení, ale i na motivaci francouzského krále Ludvíka IX.

KLÍČOVÁ SLOVA

křížová výprava, Ludvík IX., Egypt, mamlúci, Svatá země

ANNOTATION

The subject of the bachelor thesis is the Seventh Crusade, carried out in 1248–1254. The main question of this thesis is to answer what was the failure of this crusade. Was there a chance for a successful campaign through Egypt and the conquest of Jerusalem or was it doomed to disaster from the start? To find the answers, the author studies contemporary of French origin as well as accounts by Arab chroniclers. The thesis focuses mainly on the preparation of the crusade and the course of the campaign itself, but also on the motivation of the French king Louis IX.

KEYWORDS

crusade, Louis IX, Egypt, mamluks, The Holy Land

Obsah

Úvod	6
1 Situace na Blízkém východě a představy o ní.....	8
2 Ludvíkův zbožný život jako cesta ke křížové výpravě	12
2.1 Matčino regentství	13
2.2 Trnová koruna a Sainte-Chapelle	15
2.3 Jan ze Joinvillu poprvé na scéně	17
2.4 Složení křížového slibu za vysvobození z utrpení.....	18
3 Přípravy	20
3.1 Hlásání kruciáty obyvatelstvu a její financování.....	21
3.2 Logistika materiálů a osob.....	25
3.3 Vnější zabezpečení Francie	26
3.4 Vnitřní stabilizace Francie.....	27
4 Vybavenost a síla válčících stran	29
4.1 Vybavenost a síla křesťanské strany	29
4.2 Vybavenost a síla muslimské strany.....	30
5 Válečné tažení	32
5.1 Cesta do Egypta	32
5.2 Získání Damietty	34
5.3 Tažení na Káhiru přes Al-Mansúru	37
5.4 Porážka a zajetí.....	40
5.5 Vykoupení a opuštění Egypta.....	42
6 Vlastní zhodnocení válečného tažení v Egyptě.....	43
7 Svatý Ludvík ve Svaté zemi.....	45
7.1 Ludvíkova diplomacie a obranná opatření	47
7.2 Pastýřská křížová výprava ve Francii.....	51
7.3 Návrat zbožného krále do Francie	54

Závěr.....	58
Seznam použitých informačních zdrojů	60

Úvod

Sedmá křížová výprava byla další epizodou ze série křížových výprav křesťanů proti muslimům. Uskutecnila se v době, která tažením křížáků na Blízký východ, již nepřála. Proti proudu většinového myšlení, však šel francouzský král Ludvík IX., který se postavil do čela této výpravy a pokusil se naplnit ideje z dob prvních křížových výprav. Ideje, které stále zůstávaly v podvědomí Evropanů, ale pomalu se vytrácely v zapomnění. Přesto Ludvík shromáždil početnou výpravu lidí, kteří stále věřili v úspěšné vykonání Božího úkolu, osvobození Svaté země.

Cílem Ludvíkovy výpravy, uskutečněné v letech 1248-1254, bylo opět získat Jeruzalém a Boží hrob do rukou křesťanů. Tentokrát vedla cesta do Svatého města přes Egypt, centrum muslimské moci, které mělo Jeruzalém pod kontrolou. Dobytím Egypta by se uvolnil prostor pro malé okleštěné křížácké státy, které by mohly opět nabýt svou sílu a územní rozsah v Zámorí.

Nic z toho se však nestalo. Ač všichni účastníci výpravy, alespoň na začátku své mise opravdu věřili v její úspěch, kruciáta skončila velkou katastrofou pro křesťanská vojska, jež byla v podstatné části buď zničena, nebo zajata. I přes tragický konec poslední křížové výpravy na Blízký východ, byl král Ludvík oslavován jako Boží bojovník a příkladný zbožný panovník. Jeho kronikáři mu připsali celou řadu zázračných skutků, díky kterým byl nakonec po své smrti svatořečen. Za svůj život si vybudoval oblibu, která nedovolila svalit neúspěch výpravy na Ludvíka. Považovalo se totiž, zato, že pro neúspěch výpravy se rozhodl sám Bůh.

Kromě samotného válečného tažení, se práce zaměří na Ludvíkův život před výpravou, abychom pochopili jeho osobnost, náboženské cítění a motivaci křížáckého válečníka. Důležitost tohoto poznání ční v tom, že právě Ludvíkova osobnost a mentální rozpoložení utvořily prostor k nějakému uvažování nad kruciátou v době, kdy začínal převažovat racionální skepticismus nad nadšením a idealismem.

V této bakalářské práci se pokusím odpovědět na otázku, proč výprava skončila tak katastrofálně, když ji kromě nadšených křížáků, drželo nad vodou i nejlepší finanční zabezpečení, jaké kdy křížové výpravy ve středověku měly.

V průběhu práce budu sledovat události předcházející samotné výpravě, zkoumat rozhodovací procesy vedoucí k jejímu uskutečnění a pokusím se podrobit kritické analýze klíčové momenty, které vedly k onomu nezdárnému konci.

Práce vychází ze studia historických pramenů a odborné literatury. V případě této práce se jedná o vyprávění Jeana ze Joinvillu, rytíře a králova přítele, který se křížové výpravy účastnil a své osobní svědectví zachytil do svého vzpomínkového díla „*Život svatého Ludvíka, krále francouzského*“. Z pohledu muslimské strany čerpám informace od kronikáře Ibn Wásila, dobového spisovatele a dvořana na egyptském sultánském dvoře. Malé množství informací je čerpáno z rukopisu „*Pokračování Rothelinovo*“. Dílo čtenářům přibližuje křížové výpravy 13. století, ale jen do roku 1261, kdy rukopis končí. Autor není znám, ale měl poměrně přehled o situaci v Zámoří. Konkrétní čísla ohledně počtu vojáků nebo počtu mrtvých, čerpám z odborné literatury, nikoli z pramenů, protože počty jsou od dobových kronikářů velmi přehnané.

Cílem této práce je poskytnout pohled na tragický osud sedmé křížové výpravy a pochopit příčiny selhání. Otázky jsou jasné. Věděli organizátoři, do čeho jdou? Měla tato výprava ještě vůbec nějaký smysl?

1 Situace na Blízkém východě a představy o ní

Obecně byl vztah mezi křesťanstvím a islámem ve středověku ryze nepřátelský. Představy o islámském světě se šířily prostřednictvím básní, lidových pohádek, ústního podání či kázání. Vyvolávaly úžas i zděšení. Postava muslima byla líčena jako cizí a zlá. Muslimové byli představováni jako požitkářští pohané uctívající modly. Vytvořením takového stereotypu o muslimech umožnil křesťanům definovat se jako ideální příklad křesťanského sebepojetí, který ctnostně věří v jediného pravého Boha a jedinou pravou víru. Znehodnocením obrazu svých nepřátel, tak posílili svůj vlastní obraz a své sebevědomí tváří v tvář mocnějšímu a kulturně vyspělejšímu rivalovi.¹

Jak křesťanský svět, tak ten islámský, nebyly od sebe odděleny, byly vzájemně propojeny diplomatickými a obchodními styky. Velkou roli hráli též poutníci, kteří mezi oběma světy nezávisle putovali a šířili příběhy o životě v různých zemích. V průběhu prvních křížových výprav, docházelo na Blízkém východě k postupnému mísení obou kulturních světů se vzájemným porozuměním a určitou dávkou tolerance. Nad touto skutečností se pohoršovali nově příchozí Evropané a křižáci, kteří ve Svaté zemi očekávali nekompromisní střety mezi oběma světy a rozhodně odmítali jakýkoliv dialog s muslimskou stranou. Zdejší usedlé obyvatelstvo původem z Evropy tudíž považovali za demoralizované a značně islamizované. Rozhodně si po kořisti lačnickí křižáčtí válečníci nebrali k srdci rady zdejších křesťanských usedlíků, jak s muslimským protivníkem jednat. Taktéž o válečné zkušenosti křižáků z předchozích výprav nebyl zájem. Naopak pro zdejší křesťanské obyvatele byli křižáčtí válečníci barbary prahnoucí po kořisti a zabíjení nevěřících.² Tyto skutečnosti jsou další z mnoha důvodů neúspěšnosti křížových výprav ve 13. století. Přesto ze strany muslimů existovala uznání rytířských ctností jako odvaha, věrnost a přátelství založené na důvěře. Na tyto ctnosti poukázal třeba emír ze severní Sýrie a spisovatel Usáma Ibn Munkiz.

Islámská civilizace byla napřed před svým křesťanským protějškem v mnoha oblastech kulturního života. V architektuře, v literatuře, ve filozofii, v právu i ve vojenské síle. Ta představovala pro křesťany největší hrozbu. Křižácké státy ve Svaté zemi byly po celou svou existenci vystaveny tlaku muslimské vojenské síle, které nakonec podlehly. Nepřátelství mezi oběma světy pramenilo z dlouhodobého

¹BLANKS David – FRASSETTO Michael, *Western Views of Islam in Medieval and Early Modern Europe: Perception of Other*, New York 1999, s. 2–3.

²CARDINI Franco, *Evropa a islám*, Praha 2004, s. 79–81.

politického a vojenského konfliktu, stejně tak, jako z evropského pocitu méněcennosti v kulturní oblasti.³ Samo Jeruzalémské království bylo během posledního století své existence vnitřně nestabilní. Svě zájmy tu horlivě prosazovaly politické, obchodní i náboženské sféry. Tyto vnitřní rozepře se významně podílely na zániku tohoto křížáckého státu, jehož obrana po dvě staletí stála mnoho životů a mnoho úsilí tuto obranu vůbec zorganizovat.⁴

Podívejme se na období krátce před sedmou křížovou výpravou. Po baronské křížové výpravě, uskutečněné v letech 1239–1241, byla situace v Palestině značně chaotická a neklidná⁵, ovšem poutní místa byla pro křesťany dostupná a Jeruzalémské království nabylo své největší rozlohy od roku 1187, kdy byl Jeruzalém ztracen po bitvě u Hattínu. Jednalo se, ale pouze o krátkodobé zabezpečení Svaté země před vnějším nepřítelem. Nedlouho poté, roku 1244, Jeruzalém dobyli Chórezmijci.⁶ Z Jeruzaléma bylo vyhnáno šest tisíc křesťanů, z toho bylo dva tisíce povražděno.⁷ Chórezmijci byli turkickými nájezdníky ze středoasijských stepí, odtud je vytlačili na Blízký východ Mongolové. Při útoku na Svatou zemi se spojili s oddíly egyptského sultána As-Sáliha Ajjúba. Jeruzalém byl pro křesťany od této chvíle ztracen. O znovuzískání Jeruzaléma se pokusili křížáci z Akkonu. Shromáždili všechny své síly, ale 17. října 1244 byli rozdrceni v bitvě u La Forbie. Jeruzalém byl definitivně ztracen. Muslimská nadvláda v Jeruzalémě byla ukončena, až britskou armádou v prosinci 1917.⁸

I Chórezmijci skončili tragicky. Nikoli rukou křesťanů, ale svých egyptských spojenců. Pro egyptského sultána byla účinnější vojenská podpora od vlastního oddílu speciálně vycvičených a loajálních mamlúků než od špatně kontrolovatelných Chórezmijců, kteří se živili drancováním a žoldněrskou činností pro toho, kdo si je zrovna zaplatil. V roce 1246 se jich egyptský sultán, za pomoci ajjúbovských emírů z Homy a Aleppa, zbavil.⁹

³BLANKS – FRASSETTO 1999, s. 3.

⁴CARDINI 2004, s. 79–81.

⁵TYERMAN Christopher, *Svaté války: Dějiny křížových výprav*, Praha 2012, s. 759.

⁶BAREŠ Ladislav – GOMBÁR Eduard – VESELÝ Rudolf, *Dějiny Egypta*, Praha 2009, s. 271.

⁷CARDINI 2004, s. 94.

⁸TYERMAN 2012, s. 759.

⁹*Tamtéž*, s. 759–760.

Ztráta Božího hrobu a katastrofa u La Forbie nebyly pro křesťany jedinou tragédií. Přišli o většinu svého území v jižní Palestině a roku 1247 ztratili také pevnost Askalon.¹⁰ Zbývající křesťané byli nuceni obrátit se na evropská království a římskokatolickou církev s prosbou o pomoc. Bez ní by bylo ztraceno i to málo co zbylo z křesťanských držav v Palestině. Jednalo se o Jeruzalémské království a Tripolské hrabství. Rozlohu těchto okleštěných států tvořil v podstatě jen pás pobřeží Středozemního moře. Z Bejrútu byl vyslán biskup, aby informoval Svatý stolec o katastrofálních porážkách a reálné hrozbě ztráty Svaté země.¹¹ Urgenci tohoto poselství dokazuje i to, že biskup vyplul za papežem v zimě, kdy se mořeplavba obvykle nekonala, protože to bylo nebezpečné.¹²

Naléhavé poselství ze Svaté země zastihlo papeže Inocence IV., pobývajícího v Lyonu, koncem prosince 1244. Papež svolal do Lyonu koncil, známý jako první lyonský koncil, který se poprvé sešel 24. června 1245. Přestože v Evropě vyvolaly zprávy ze Svaté země pobouření, ústředním tématem koncilu bylo vyřešení dlouhodobého sporu papežství s císařem Svaté říše římské Fridrichem II. 17. července se konalo závěrečné zasedání. Prvním závěrem koncilu bylo rozhodnutí o sesazení Fridricha II. z trůnu. Druhý závěr se již týkal Svaté země. Byla vyhlášena křížová výprava proti Saracénům a Mongolům ve Svaté zemi, v pořadí již sedmá.¹³ Do čela této výpravy se odhodlaně postavil francouzský král Ludvík IX.

Král Ludvík ve vojenském tažení viděl mnohem více než jen podporu křížáckých států v Palestině a osvobození svatých míst. Pro hluboce zbožného Ludvíka to byl konečný boj mezi dobrem a zlem. Ve 13. století totiž nabyla na vážnosti, kvůli Mongolům, kteří si podrobili celou Rus a začali pronikat do křesťanské Evropy, legenda o biblických národech Gog a Magog přinášející jen zkázu a smrt. Ludvík si tedy představoval vizi, podle které přicházející Mongolové pocházeli z těchto národů a předznamovali tak počátek apokalypsy, předpovězené ve Zjevení svatého Jana. Tato legenda byla podporována i podobnou pověstí o bájném knězi Janovi, představenou níže.

¹⁰ *Tamtéž*, s. 760.

¹¹ *Crusader Syria in the Thirteenth Century: The Rothelin Continuation*, přeloženo Janet Shirley, Aldershot 1999, s. 66.

¹² *Tamtéž*.

¹³ RADER Olaf Bruno, *Fridrich II. Sicilan na císařském trůně*, Praha 2016, s. 293–294.

Od 5. století byli nestoriáni pronásledováni po celé Evropě. Podle pověsti našli útočiště v Asii. Mnozí z nich získali během staletí významné pozice ve strukturách zdejší společnosti a jejich nestoriánská církev zde vzkvétala. Zdejší kmen kočovných Kerajtů dokonce od nestoriánů přijal křest. Toghrul, náčelník Kerajtů ve druhé polovině 12. století a nestoriánský křesťan, se tituloval jako ongchán, titul ongchán představoval nejvyšší postavení v tomto kmeni. Šířením této pověsti se právě titul ongchán zkomolil na německé jméno Johan, česky Jan. Vzhledem k tomu, že byl křesťanem¹⁴ a nejvyšším náčelníkem křesťanských Kerajtů, mu pověst připisovala kněžství a vladařskou moc do jedné osoby. Na světě se tak pro křesťany v Evropě objevila mocná síla z daleké Asie, v podobě mocného křesťanského kněze Jana, který pomůže západnímu křesťanstvu porazit islám či snad mytické národy Gog a Magog.¹⁵

Sám Ludvík si tedy představil vlastní osud spojený s osudem celého křesťanstva. Buď se podaří hordy z východu odrazit, nebo křesťanský svět padne a odejde do nebes k Poslednímu soudu. Tak si Ludvík vyložil svůj vlastní eschatologický osud před sedmou křížovou výpravou.¹⁶ Víra v tyto dvě legendy byla velmi silná i u lidového obyvatelstva, u kterého tudíž rostlo pochopení pro pořádání dalšího křížáckého tažení.¹⁷

Samotní Mongolové se dostali přes Uhry až na pobřeží Jaderského moře. Ovšem roku 1241 zemřel velký chán Ögedej, což znamenalo konec expanze dál na západ a odchod Mongolů na východ.¹⁸ Tou dobou navíc v Evropě převládal spíše skeptický názor na další křížové výpravy. Lidová většina sice stále žila z křesťanských ideálů a legend, ale feudálové a lidé z politických kruhů zastávali opačný názor. Byl jim známý scénář počátečního nadšení z potrestání nevěřících, následného osvobození posvátných míst za cenu opravdu velkých ztrát, aby nakonec bylo vše ztraceno, již po pár letech. Navíc měli v paměti selhání čtvrté křížové výpravy, která se odklonila od původního záměru k vyplenění Konstantinopole nebo neúspěch páté výpravy. Šestá kruciáta byla zase poznamenána smlouvou s muslimy, pro zbytek Evropy však nepřijatelnou, domluvenou exkomunikovaným císařem Fridrichem II. Rozumový skepticismus tak začínal převládat nad tradičním a neuvážlivým nadšením. Navíc bylo papežství

¹⁴ Zmínka o nestoriánství z pověsti samozřejmě vypadla.

¹⁵ Je zajímavé, že jak bájný kněz Jan, tak zkázonosné národy Gog a Magog, pocházejí zhruba ze stejné oblasti v Asii. Jakoby z této oblasti přišla na evropské křesťanstvo zkáza či naopak spása.

BRIDGE Antony, *Křížové výpravy*, Praha 1995, s. 196.

¹⁶ LE GOFF Jacques, *Svatý Ludvík*, Praha 2012, s. 110–111.

¹⁷ BRIDGE 1995, s. 196.

¹⁸ BAREŠ – GOMBÁR – VESELÝ 2009, s. 272.

obviňováno ze zneužívání křížových výprav ve svůj politický prospěch jako v případě té čtvrté.¹⁹ Křížové výpravy ve 13. století ztratily víru ve svoji podstatu. Únava a nevole lidí, zejména žebravých řádů, se ovšem netýkaly samotné výpravy jako války proti nevěřícím, ale papežské kurie, která křížové výpravy využívala jako prostředek k plnění vlastních politických zájmů. Původní účel výprav byl již dávno odsunut do pozadí.

2 Ludvíkův zbožný život jako cesta ke křížové výpravě

Ludvík IX. Francouzský se narodil 25. dubna 1214, ve městě Poissy, nedaleko Paříže. Byl vnukem krále Filipa II. Augusta, který vedl třetí křížovou výpravu, společně s anglickým králem Richardem I. Lvím srdcem a císařem Fridrichem I. Barbarossou. Kromě toho Filipa II. zaměstnávala také křížová výprava proti albigenským, která skončila, až za vlády Ludvíka IX., na základě Pařížské smlouvy z roku 1229. Za vlády Filipa II. se z Francie stala evropská velmoc, kterou Ludvík IX. udržel po celý svůj život.²⁰

Ludvík měl staršího bratra Filipa²¹, který měl jednou usednout na francouzský trůn, zemřel ale ještě za vlády jejich královského dědečka. Ludvík se tedy dostal do přímé nástupnické linie. Během jeho dětství mu bylo dopřáno pečlivé náboženské vzdělání, znalost latiny, psaní, rétoriky, vojenského umění a vladaření.²²

Po bitvě u Bouvines, kdy se z Francie opět stala evropská mocnost a Anjouovská vláda v pevninské Francii zanikla, nechával Filip II. stále větší podíl moci svým spolehlivým rádcům. Stárnoucí král také trávil dost času se svým vnukem.²³ Možná díky dědovi, Ludvík získal smysl pro dynastii, sílu a autoritu panovnického rodu.²⁴ Již během dětství Ludvíka obklopovaly dvě silné respektované osoby. Prvním byl jeho královský dědeček, který měl za sebou více než 40 let panovnických zkušeností včetně křížových tažení a diplomatických jednání s předními evropskými vládci. Pro Ludvíka byl vzorem. Druhou osobou byla jeho matka, která se postarala o Ludvíkovo vychování a vzdělání, ale především se projevila jako schopná regentka a správkyně královského dědictví po smrti Ludvíkova otce. Díky ní mohl Ludvík později navázat na práci svého

¹⁹ LE GOFF 2012, s. 117.

²⁰ MUNDY John Hine, *Evropa vrcholného středověku 1150–1300*, Praha 2008, s. 240.

²¹ Ludvík IX. měl ještě další tři starší sourozence, kteří ale zemřeli krátce po narození.

²² LE GOFF 2012, s. 37–38.

²³ Ludvík IX. je prvním francouzským králem, který poznal svého královského dědečka.

²⁴ LE GOFF 2012, s. 38.

děda. Udržet silné postavení Francie v Evropě a rozvíjet základ centralizované monarchie.²⁵

V červenci 1223 zemřel Filip II. August. V listopadu 1226 umírá i Ludvíkův otec Ludvík VIII., jehož vláda trvala jen tři roky a skončil během návratu z výpravy proti albigenkým. Ludvík, devátý toho jména, tedy usedá na francouzský trůn. Bylo mu pouze 12 let a v tomto věku nemohl vládnout samostatně, proto se regentství ujala jeho matka Blanka Kastilská.

2.1 Matčino regentství

Úkolem Blanky a jejích poradců bylo udržet silné královské postavení v rámci monarchie jako dědictví po otce, až se malý Ludvík chopí sám vlády. Samotná Ludvíkova korunovace se konala, už tři týdny od úmrtí jeho otce. Královna Blanka ji naplánovala takto rychle, aby stvrdila usednutí svého syna na trůn před možnými oponenty. Sama ceremonie se konala v rozestavěné katedrále v Remeši a provázela ji značná improvizace.²⁶ Prvním oponentem koruny byl flanderský hrabě Ferdinand, který kdysi bojoval proti Filipu II. v bitvě u Bouvines. Ten byl propuštěn ze zajetí a složil záruky, že postavení krále nijak neohrozí.²⁷ Druhé riziko pocházelo od Filipa Hurepela, nevlastního bratra Ludvíka VIII. Aby umírnila jeho ambice na královské dědictví, darovala mu Blanka dva královské hrady, udělila v léno saintpolské hrabství a vyplácela mu doživotní rentu. Filip Hurepel se naproti tomu zavázal, za sebe i své potomky, že nebude na královské dědictví vznášet žádné požadavky. Královo postavení a dědictví bylo prozatím zajištěno.²⁸

Proti sílicímu mocenskému postavení krále však vznikla koalice bretaňského vévody, hraběte ze Champagne a hraběte z Marche, kteří se obávali možného oslabení svého vlivu na francouzskou korunu. Ovšem v tomto protikrálovském táboře byly rozepře, které vyvrcholily přechodem hraběte ze Champagne na královskou stranu.

²⁵ČORNEJ Petr a kolektiv, *Dějiny evropské civilizace I*, Praha 1995, s. 175.

²⁶KOVÁČ Peter, *Katedrála v Remeši: Chrám pro korunovace francouzských králů*, Praha 2018, s. 160–161.

²⁷*Tamtéž*, s. 166.

²⁸LE GOFF 2012, s. 79–80.

Mezitím královna Blanka sestavovala proti velmožům poměrně silné vojsko. V této nepříznivé situaci nezbylo zbylým velmožům nic jiného než se koruně poddat.²⁹

Toto příměří netrvalo dlouho a francouzští baroni se sešli ve městě Corbeil v létě 1227. Jejich cílem nebylo zbavit moci mladého krále, ale jeho matku regentku, aby sami zaujali místo po králově boku a vládli jeho jménem. Baronskému vojsku se podařilo zajmout krále s jeho matkou ve městě Montlhéry, zrovna když se vraceli z Orléans do Paříže. Král s matkou se ze zajetí dostal. Osvobodil ho ozbrojený pařížský lid. Od této chvíle Ludvík cítil povinnost vyjádřit svému lidu důvěru a lásku. Prostý lid se ovšem do akce proti baronům nepustil z lásky ke králi, kterého jim poslal Bůh. Královna Blanka totiž se svými rádci musela sama pobízet lid, aby vyjádřil loajalitu vůči koruně.³⁰

S těmito vzpomínkami na zajetí se Ludvík později svěřil Janu ze Joinville, který je zaznamenal do svého díla. Z těchto vzpomínek je patrné, že král byl přesvědčen o zbožnosti svého lidu, který tak činil z lásky ke králi i k Bohu.³¹ Jedno je ale jisté. Díky usilovné práci královny Blanky a jejích poradců, měl Ludvík zabezpečen počátek své vlády. Také měl do budoucna dostatečně ukotven své královské postavení nad Francií.

Královna Blanka samozřejmě chtěla zůstat při moci co nejdéle. Na královském dvoře se šeptalo, že záměrně nevyvíjí iniciativu v hledání synovi manželku, natož k přípravě sňatku, aby nebyl oslaben její vliv.³² Ludvík ve svých 19 letech nebyl ani zasnoubený, což v jeho postavení bylo velmi neobvyklé. Až ve svých 20 letech, roku 1234, se sám rozhodl najít manželku. Jeho matka si byla vědoma, že syn musí dále zajistit rod, a tak se velmi čile ujala hledání své snachy, když už nebylo možné z dynastických důvodů nadále odkládat synovy zasnuby.

Za budoucí Ludvíkovu ženu byla určena Markéta Provensálská, dcera hraběte z Provence, Ramona Berenguera V. Pro francouzskou korunu by to byl zisk držav v jižní Francii, která byla donedávna v područí albigenských kacířů.

Svatba se konala 27. května 1234 ve městě Sens. Den po svatbě byla Markéta Provensálská korunována jako francouzská královna. Tento rok, nejpozději rok

²⁹ EHLERS Joachim – MÜLLER Heribert – SCHNEIDMÜLLER Bernd, *Francouzští králové v období středověku. Od Oda ke Karlu VIII. (888–1498)*, Praha 2003, s. 172.

³⁰ MAUROIS André, *Dějiny Francie*, Praha 1994, s. 49.

³¹ JOINVILLE Jean de, *Život Ludvíka svatého*, Praha 2014, s. 34.

³² EHLERS – MÜLLER – SCHNEIDMÜLLER 2003, s. 172.

následující, byla Ludvíkovi uznána plnoletost.³³ Uznání plnoletosti ve 20, respektive v 21 letech, je opravdu pozdě, obzvláště pro samotného krále. Opět v tom hraje skutečnost, že královna Blanka nechtěla oslabovat své vlivné postavení. Synovou svatbou a uznáním jeho plnoletosti, ale rozhodně neodešla do ústraní. Vláda nad zemí plynule přešla z regentství na spoluvládu syna a matky.³⁴ Vliv královny matky značně zasahoval i do vztahu krále a královny. Vztah královny Blanky ke své snaze byl velmi negativní. Blanka nechtěla dopustit, aby Markéta měla nějaký podíl na moci a rozhodování svého manžela. Nerada viděla, když byla Markéta ve společnosti svého muže.³⁵ Ludvík sice oceňoval společnost své ženy, ale matce se nevzepřel. Musel své styky se svojí ženou tajit před svou vlastní matkou. Blanka považovala Markétu pouze za prostředek k pokračování dynastie.³⁶ To, že k této skutečnosti prokazoval lhostejnost i sám Ludvík, kritizoval dokonce i Jan ze Joinvillu ve svém díle, ve kterém jinak Ludvíka obdivuje.³⁷

Královna Blanka ovdověla v době, kdy její syn nebyl plnoletý. Dostala se tak do regentského postavení, při kterém získala moc, se kterou původně ani nepočítala. Její zástupnická vláda byla několikrát otřesena vzpurnými šlechtici. Své postavení, a především postavení pro svého syna, dokázala přesto obhájit. Ludvík, když nabyl plnoletosti, tak mohl převzít od matky ještě silnější postavení koruny, než které přebírala jeho matka.³⁸ Rozhodně jí patří zásluhy za udržení velmocenského postavení Francie na mezinárodní scéně po smrti jejího manžela Ludvíka VIII.

2.2 Trnová koruna a Sainte-Chapelle

Pro francouzského krále se zanedlouho objevila další příležitost projevit svoji oddanost Bohu a ukázat zbožnost celé Francie. Byla tu možnost získání nesmírně vzácné relikvie, totiž trnové koruny, kterou měl na hlavě Kristus během ukřižování.

V roce 1237 přijel do Francie latinský císař Balduin II. Jeho říše byla pod neustálým tlakem Nikájského císařství od východu a Epirského despotátu od západu. Z Latinského císařství zbyla jen samotná Konstantinopol a nejbližší okolí. Císař Balduin objížděl evropské dvory s žádostí o pomoc. Ve Francii byl vřele uvítán, ale během pobytu se

³³LE GOFF 2012, s. 97.

³⁴MAUROIS 1994, s. 49.

³⁵BRIDGE 1995, s. 198.

³⁶MUNDY 2008, s. 143.

³⁷LE GOFF Jacques, *Muži a ženy středověku*, Praha 2013, s. 239.

³⁸*Tamtéž*, s. 238.

dozvěděl, že konstantinopolští baroni hodlají, pod tlakem finanční nouze způsobené svízelnou situací Latinského císařství, prodat výše zmíněnou trnovou korunu, doposud uchovávanou v Konstantinopoli.³⁹

Balduin ihned požádal o pomoc své francouzské hostitele. Ludvík a jeho matka si byli vědomi ohromné ideologické křesťanské hodnoty této relikvie. Téměř okamžitě se rozhodli relikvii koupit od Latinského císařství, které finance muselo upřednostnit před tímto starověkým odkazem z dob Ježíše Krista. Balduin vydal pokyn do Konstantinopole, aby byla trnová koruna předána Ludvíkovým vyslancům.⁴⁰

Mezitím se ve Francii, především díky arcibiskupovi ze Sens, šířila nová vize, vyobrazující Francii jako novou zemi, vyvolenou Pánem, pro uchovávání nejvzácnějších křesťanských relikvií, stejně jako kdysi vyvolenou Svatou zemí v Palestině.⁴¹ Především bylo důležité vyobrazovat Francii jako zbožnou křesťanskou mocnost v čele Evropy, jak před zahraničním, tak před domácím publikem. Oním arcibiskupem byl Gautier Cornut, králův přítel a důvěrník. Patřil mezi věrné poradce královny Blanky během jejího regentství a oddal Ludvíka s Markétou Provensálskou právě v Sens.

Baroni v Konstantinopoli byli v takové finanční tísní, že si museli půjčit od Benátčanů a trnovou korunu jim dát v zástavu. Po společných poradách Ludvíka, královny Blanky a císaře Balduina, bylo rozhodnuto, že Ludvík trnovou korunu ze zástavy vykoupí a Balduin mu ji z vděčnosti daruje. Benátčané též souhlasili, ale pod podmínkou, že trnová koruna při cestě do Francie, setrvá určitý čas v Benátkách, aby i město na laguně pocítilo ochranou moc relikvie.⁴² Benátčané ovšem cenu značně zvýšili o úroky a poplatky za úschovu koruny v Benátkách. Zbožného krále to, ale odradit nemohlo. Byl přesvědčen o vyvolení své země k uchovávání svatých relikvií. Do těchto relikvií byl schopen investovat i polovinu ročních příjmů státního rozpočtu.⁴³

O dva roky později, roku 1239, se trnová koruna konečně dostala na francouzské území. Ludvík jí vyjel napřed. Setkání královny družiny s procesím trnové koruny

³⁹KOVÁČ Peter, *Kristova trnová koruna: Paříž, Sainte-Chapelle a dvorské umění svatého Ludvíka*, Praha 2009, s. 20.

⁴⁰ LE GOFF 2012, s. 105–109.

⁴¹*Tamtéž*, s. 108.

⁴²*Tamtéž*, s. 107.

⁴³ KOVÁČ 2009, s. 20–23.

proběhlo ve Villeneuve-l'Archevêque poblíž Sens. Odtud se obě skupiny společně vydaly právě do Sens. Všichni, včetně krále, tuto část cesty ušli bosí. Ze Sens, kde proběhly náležitě bohoslužby vedené arcibiskupem Gautierem Cornutem, procesí vyplulo po řekách Yonně a Seině do Paříže.⁴⁴ Tou dobou císař Balduin mířil i s vojskem, které si za peníze z trnové koruny pořídil, zpět do Konstantinopole.

Je nutné podotknout, že trnová koruna uložená v královském paláci, byla ve vlastnictví krále jako soukromý majetek. Její ochranná moc se měla rozšířit na celé království a poddané prostřednictvím královny osoby.⁴⁵

V letech 1243–1248⁴⁶ proběhla výstavba kaple Sainte-Chapelle jako vhodného místa pro uchovávání posvátných relikvií. Císař Balduin potřeboval neustálý příjem financí na obranu své zanikající říše, a tak se relikvie z konstantinopolské pokladnice prodávaly královskému dvoru ve Francii. Sainte-Chapelle brzy obsahovala takové skvosty jako fragmenty ze svatého Kříže, část Kristova rubáše, kámen z Božího hrobu nebo lebky svatého Klimenta a Blažeje.⁴⁷ Kaple Sainte-Chapelle, klenot gotické architektury v srdci Paříže, je vrcholným projevem Ludvíkovy hluboké oddanosti Bohu a zároveň symbolem Francie v čele evropského křesťanstva.

2.3 Jan ze Joinvillu poprvé na scéně

Dle poslední vůle Ludvíka VIII. měli být jeho synové pasováni na rytíře při dosažení plnoletosti.⁴⁸ Stejně jako u Ludvíka, jim byla plnoletost uznána, až v 21 letech. Ludvík IX. měl celkem šest mladších bratrů, ale plnoletosti se dožili jenom tři. Ludvík IX. samozřejmě vůli svého otce vyhověl. Roku 1237 uvedl do rytířského stavu bratra Roberta, roku 1241 bratra Alfonse a roku 1246 nejmladšího Karla. Vždy se jednalo o slavnostní ceremonie, během kterých, kromě rytířského titulu, obdrželi bratři i vlastní hrabství. Robert získal hrabství Artois, Alfons hrabství Poitou a Auvergne, nejmladší Karel obdržel hrabství Maine a Anjou.

24. června 1241, kdy získal Alfons rytířský titul od svého královského bratra, se poprvé na scéně objevuje Jan ze Joinvillu. Tehdy jako sedmnáctiletý štolba, syn pána ze

⁴⁴ KOVÁČ 2009, s. 13–14.

⁴⁵ LE GOFF 2012, s. 109.

⁴⁶ Pět let je rekordně krátký čas pro takovou stavbu.

⁴⁷ KOVÁČ 2009, s. 21.

⁴⁸ Tyto události se ovšem podávaly jako osobní rozhodnutí Ludvíka IX., nikoli jako plnění otcovy vůle. LE GOFF 2012, s. 103.

Joinvillu, se poprvé dostává do blízkosti krále, se kterým později naváže přátelský vztah. Ve svém slavném díle líčí své svědectví z této slavné události. Navíc představuje obraz krále skrovně oblečeného, nelačnického po přepychu.⁴⁹ Joinville svého krále obdivoval, již od prvního setkání.

2.4 Složení křížového slibu za vysvobození z utrpení

Roku 1242 Ludvík poprvé vážně onemocněl úplavicí. Stalo se tak zrovna v době, kdy musel bojovat proti Angličanům vedenými králem Jindřichem III., který se snažil získat francouzská území nárokovaná anglickou korunou a obnovit tak Anjouovskou vládu v pevninské Francii.⁵⁰ Celé tažení anglického krále, ale vedlo od jedné porážky k druhé. V březnu 1243, již bylo jasné, že Francouzi své území uhájili. Jindřich III. tedy nabídl Ludvíkovi pětileté příměří. Francouzský král, tou dobou již uzdravený, nabídku přijal. Silné mocenské postavení Francie bylo uhájeno, zato pozice Jindřicha III. na domácí scéně byla značně otřesena.⁵¹

10. prosince 1244 Ludvík opět onemocněl úplavicí. Nyní se ovšem nemoc projevila vážněji než poprvé a králi šlo téměř jistě o život. O čtyři dny později byl sice při vědomí, neboť jmenoval dva smírčí soudce, aby vyřešili Ludvíkovy spory s kapitulou katedrály Notre-Dame a král by tak zemřel smířen s Bohem a církví, ale sám si uvědomoval svoji blížící se smrt stejně dobře jako jeho okolí. Jeho matka nechala k jeho lůžku přinést relikvie z královské kaple, aby se jich Ludvík dotkl. Po celé zemi se sloužily mše a pořádaly sbírky milodarů.⁵² Nedlouho nato se skutečně zdálo, že král skonal.

„Z Boží vůle se stalo, že krále v Paříži⁵³ zachvátila těžká nemoc a jeho stav byl tak špatný, že jedna z paní, které ho ošetřovaly, mu chtěla přikrýt obličej a prohlásila, že je mrtev. Avšak jiná paní, na druhé straně jeho lůžka, jí to nedovolila a řekla, že má ještě duši v těle. A protože náš Pán slyšel rozmluvu těch dvou paní, zapůsobil v králi a brzo mu seslal zdraví. A jakmile byl schopen řeči, požádal, aby mu dali kříž, a dali mu ho.“⁵⁴

⁴⁹ LE GOFF 2012, s. 103–104.

⁵⁰MORGAN Kenneth Owen, *Dějiny Británie*, Praha 1999, s. 124.

⁵¹DUBY Georges, *Dějiny Francie: Od počátků po současnost*, Praha 2003, s. 214.

⁵² LE GOFF 2012, s. 116–117.

⁵³ Krále nezastihla nemoc v Paříži, ale v Pontoise.

⁵⁴ JOINVILLE 2014, s. 41.

Jakmile toho byl schopen, zavázal se Ludvík křížovým slibem. To byla vážná věc, neboť ten kdo na sebe bere kříž, nemůže vzít tento závazek jen tak zpět. Je zavázán Bohu svou účastí na křížové výpravě, kde setrvává, až do jejího konce, nepadne-li. Zavázal-li se k tomuto slibu panovník, musel počítat s náročnou přípravou a organizací, zajištění vojska, zásob a nemalých financí. Rovněž musel počítat se svou dlouhodobou nepřítomností ve vlastní zemi, tudíž musel vyřešit otázku zástupnictví a vztahy se sousedními zeměmi uvést do takového stavu, aby jeho zemi nenapadly hned, jak ji s vojskem opustí.

Toho všeho si bylo vědomo královo okolí, navíc mělo v paměti opakující se neúspěchy předchozích křížových výprav. V čele nesouhlasných postojů, nestál nikdo jiný než královna Blanka. Ona a pařížský biskup se snažili krále přemluvit, že v době, kdy slib složil, nebyl ještě zcela duševně v pořádku, a slib tedy není platný. Král si však nic rozmlouvat nenechal.⁵⁵ Naopak Ludvík se mohl těšit přízně papeže. Na prvním lyonském koncilu, který byl svolán krátce poté, co Ludvík přijal kříž, bylo rozhodnuto o vyhlášení křížové výpravy jako reakce na silný nápor muslimů a reálnému riziku úplné ztráty všech pozic ve Svaté zemi. A právě Ludvík měl stanout v čele výpravy, neboť projevil největší zájem a intenzivní osobní nasazení z evropských monarchů a dalších pánů.⁵⁶

Ludvík, který od útlého dětství byl vychováván v duchu křesťanské zbožnosti a rytířských ideálů, které v něm vzbudily touhu bojovat za víru, vstoupily mu úctu k Bohu a církvi, pravidelně se modlil, navštěvoval bohoslužby, studoval Bibli, snažil se o mravní čistotu svého království, vyznával se ze svých hříchů, nyní mohl spojit svůj smysl pro zodpovědnost za ochranu křesťanstva se svým osudem, který měla naplnit právě křížová výprava. Vyvrcholení jeho osudu, na který se po celý život připravoval. Jeho příklad inspiroval v boji za víru další křesťany a stal se legendou, která zdůrazňuje důležitost duchovní přípravy na naplnění životního poslání. Jeho vláda se nesla v duchu třech charakteristických idejí. První idea byla již na ústupu, totiž křížácká touha osvobodit Boží hrob. Naopak druhá idea je typická pro panovníky 13. století, a to podpora žebrových řádů a další dobročinné akce. V Ludvíkově případě to bylo prováděno do takové míry, až mu bylo jeho blízkými vyčítáno, aby nebyl jen králem žebrových

⁵⁵ LE GOFF 2012, s. 118–119.

⁵⁶ TYERMAN 2012, s. 762.

bratří.⁵⁷ Sám se chtěl stát členem nějakého řádu, což mu bylo matkou a poradci důkladně rozporováno. Podle nich členství v žebravém řádu nebylo rozhodně hodno krále.⁵⁸ Třetí ideou je, jak je již zmíněno výše, mravní očista země a její prestiž zahrnující též postavení dominujícího křesťanského království nad ostatními evropskými zeměmi.⁵⁹

3 Přípravy

Jak jsem již nastínil výše, pořádání křížové výpravy byla nesmírně nákladná a složitá záležitost. Byl to běh na dlouhou trať. Na konci minulé kapitoly jsem zmiňoval co vše je zapotřebí připravit, zorganizovat a sjednat v politické, materiální, personální, logistické a duchovní rovině. V této kapitole se tedy podíváme na to, jak byly tyto nutné předpoklady naplněny v rámci sedmé křížové výpravy. Z kvality příprav a organizace vzniká následně i výsledek celého tažení. Vzhledem k tomu, jak tragicky tato výprava skončila, se pokusíme najít prvotní příčiny právě v této kapitole.

Každý středověký panovník, který opustil svou zemi, podstupoval větší či menší riziko ztráty trůnu nebo napadení své země. V případě křížových výprav se toto riziko zvětšovalo, protože panovníkova nepřítomnost se mohla protáhnout, až na několik let. Navíc s panovníkem odcházela značná vojenská síla, která by jinak za svoji zemi mohla bojovat. Vlastně nebylo vůbec jisté, jestli se panovník do své země ještě vrátí. Hrozbu smrti totiž nepředstavoval jen boj s nepřítelem, ale i nemoci, které dokázaly decimovat početné armády po tisících, zejména úplavice nebo malárie. Ve vyprahlé severní Africe a Blízkém východu, kdokoliv, kdo ztratil přístup k vodě, ztratil život. Zajišťování přístupu celých armád k vodním zdrojům bylo nyní důležitější než při válkách na evropské pevnině. Nebezpečí ovšem nepředstavovala pouze horká vyprahlá poušť, ale i moře. Rozbouřené moře dokázalo převracet lodě a způsobovat smrt stovkám bojeschopných rytířů. Dokázalo válečné flotily rozdělovat a poslat každou část zcela jiným směrem. Následky dezorientace námořníků a špatné mapování mohly rozhodnout o neúspěchu celé výpravy ještě dříve, než se vůbec setkala s nepřítelem.

⁵⁷ LE GOFF 2013, s. 240.

⁵⁸ FERRO Marc – OLŠÁKOVÁ Doubravka, *Dějiny Francie*, Praha 2006, s. 60.

⁵⁹ LE GOFF 2013, s. 240.

Hrozby ze strany přírodních živlů představovaly ještě větší nebezpečí než samotné utkání s lidským nepřítelem. Přírodní živly a nehostinné prostředí dokázaly z velké armády udělat jen malé skupiny vyčerpaných válečníků. Původní plány připravované měsíce i roky mohly během pár dní ztroskotat. Samozřejmě nebezpečí přírodních živlů se vztahovalo na obě válčící strany. Z války na Blízkém východě a v Egyptě, se tak stala složitá zkouška testující smysl pro organizaci, plánování a logistiku válečných strategií z řad vojenských velitelů, vojevůdců, panovníků a dalších aristokratů. Byl tu ještě jeden faktor, který nutil organizátory výpravy klást mnohem větší důraz na strategii a plánování. A to je zkušenost z předchozích křížových výprav. Stále se opakující scénář neúspěchů a pomíjivých vítězství, odrazoval organizátory a strategy od bezmyšlenkovitého vpádu do Svaté země a dalších míst obsazených nepřítelem.

3.1 Hlásání kruciáty obyvatelstvu a její financování

Ještě než započaly samotné přípravy, tak bylo nutné obdržet papežský souhlas s kázáním kříže a oznamovat tímto způsobem obyvatelstvu vyhlášení křížové výpravy. Papež Inocenc IV. toto schválil, už dva měsíce od Ludvíkova přijetí kříže roku 1244.⁶⁰ Tedy ještě rok předtím, než sedmou křížovou výpravu oficiálně vyhlásil první lyonský koncil. Svatý stolec byl tedy Ludvíkovu křížovému tažení nakloněn. Navíc církve hrála klíčovou roli při získávání finančních prostředků. Hlavní roli měli kněží hlásající výpravu mezi obyvatelstvem. Tato kázání měla věřící doslova přesvědčit přijmout křížový slib. Pro věřící to znamenalo splnění křesťanské povinnosti a prokázat oddanost Bohu. Ovšem církve nabízela možnost se ze slibu vykoupit. Nabízela také další služby v podobě modliteb nebo poskytování svátostí za peněžité dary. Účast na výpravě měli povinnou jen bývalí povstalci a kacíři v oblasti Languedocu. Ti se však ve většině případů nechtěli podřídit a raději zvolili vyhnanství.⁶¹ Na takovém postupu můžeme vidět, jaká byla moc církve nad věřícím obyvatelstvem. Každý věřící musel podpořit křížovou výpravu buď vlastní účastí, nebo penězi. Za vědomí, že koná dle Božího rozhodnutí. Církve v podstatě vlastnila mentalitu každého člověka a určovala, jakým směrem se bude řídit jeho myšlení.

Tato kazatelská činnost byla účelová pouze ve Francii. V Anglii měl Jindřich III. stále v paměti nezdařené tažení proti francouzské koruně, proto nedovolil kazatelům vstup na anglickou půdu, už nechtěl mít nic společného s projektem v režii

⁶⁰ TYERMAN 2012, s. 762.

⁶¹ *Tamtéž.*

francouzského krále. Ve Svaté říši římské se pro změnu vyhlašovala křížová výprava proti Fridrichu II., kterého sesadil první lyonský koncil.⁶² Toto kázání nařídil papež Inocenc, který tak opět vzbudil kritiku, že zneužívá kazatelskou činnost ve prospěch Svatého stolce, nikoli křížové výpravy. Evropou tak probíhaly konkurenční kazatelské proudy, které usilovaly o křížáky a finanční prostředky získané náhradou za osobní účast. Nově získaní křížáci, kteří přijali křížový slib z jednoho kazatelského proudu, již nesměli přijmout slib z druhého proudu. Ani ve Francii nebyly kazatelské směry jednotné. Třeba řád dominikánů v Provence dostal od Svatého stolce příkaz kázat výpravu nikoli proti Saracénům v Palestině, ani proti císaři, ale proti Řekům na obranu Latinského císařství. Sice se z Anglie, dokonce i ze Skandinávie, dostavily méně početné oddíly, náborové akce byly prostě neúspěšnější na samotné půdě francouzské koruny a jí loajální země jako Burgundsko a Lotrinsko. Od počátku bylo všem jasné, že křížová výprava bude především francouzským podnikem.⁶³

Francouzský král si tím zajišťoval moc po celém království. Na jeho popud se v říjnu 1245 konalo shromáždění francouzských feudálů. Ludvík chtěl na tomto shromáždění posílit jejich podporu pro svou křížovou výpravu. Kromě králových bratrů, na které se Ludvík mohl spolehnout, a kteří výpravu svého nejstaršího bratra podporovali od samého začátku, se ke králi přidali další feudálové jako Hugo IV. Burgundský, flanderský hrabě Vilém II. nebo hrabě Raimond VII. z Toulouse, který relativně nedávno patřil mezi vzbouřence proti králi.⁶⁴ K výpravě se dále přihlásil bretaňský vévoda Petr I., který již měl válečné zkušenosti z baronské výpravy v letech 1239–1241. S ním se k výpravě přihlásili téměř všichni vlastníci půdy na Bretaňském poloostrově.⁶⁵ Hrabě ze Champagne a navarrský král Theobald I. poslal, až 175 rytířů, byť se osobně výpravy neúčastnil.⁶⁶ Po celé Francii probíhal nábor rozdílným tempem. Třeba s vojskem Ludvíkova bratra Alfonse z Poitiers bylo možno počítat, až na jaře roku 1249⁶⁷, tedy v době, kdy se již zbytek výpravy nacházel na Blízkém východě.

Na celkem úspěšném náboru ve Francii měl podíl i kardinál a papežský legát Odo ze Châteauroux, který byl papežem pověřen právě pro organizaci náborové akce. Nově naverbovaní křížáci také se svolením Oda založili bratrstvo neboli spolek pro

⁶² RADER 2016, s. 297.

⁶³ TYERMAN 2012, s. 763.

⁶⁴ HROCHOVÁ Věra, *Křížové výpravy ve světle soudobých kronik*, Praha 1982, s. 214.

⁶⁵ TYERMAN 2012, s. 764.

⁶⁶ *Tamtéž*.

⁶⁷ *Tamtéž*, s. 763.

efektivnější vybírání peněžních darů a financí získaných za vykupování se z křížového slibu. Tyto vybrané prostředky posloužily pro pronajímání lodí a nákup válečného materiálu. Na výpravu se vydalo i mnoho bohatších řemeslníků a rolníků z venkova i měst. A právě výše zmíněné bratrstvo pomohlo s koordinací těchto lidí, kteří nespádali ke konkrétnímu velmožovi. Mnozí ovšem využívali náboru pro zisk výhod, které se na křížáky vztahovaly.⁶⁸ Přijetí kříže a slíbení účasti totiž poskytovalo imunitu před soudem, aby byli křížáci připraveni k nastoupení na výpravu, a také, aby byli morálně čistí a beztrestní. Za osvobození Božího hrobu nemohli bojovat zločinci. Ovšem mnoho nových křížáků zneužívalo této imunity ke krádežím, znásilňování a vraždění. Mnoho křížáků se dopouštělo zločinů po přijetí slibu nebo se slibem jen zachraňovali před soudním řízením. Počty těchto zločinců byly tak velké, až si král Ludvík stěžoval papeži na tak hromadné zneužívání privilegovaného postavení křížáků. Papež tedy obratem nařídil biskupům, aby těmto zločincům imunitu neposkytovali a nepřihlíželi ani k jejich křížáckým výsadám.⁶⁹ Navíc nesmíme zapomínat na nedávné vzbouřence a kacíře, pro které byla účast nutná. Kruciáta byla skvělou příležitostí, jak se zbavit této problematické části společnosti, která ještě nedávno dělala velká vrásky na čele římskokatolické církve. Je jasné, že křížová výprava Svatého Ludvíka nebyla morálně čistá, byť prezentace a představa křížáka mluvila o opaku. Křížák byl přece čestný rytíř oddaný Bohu, který neměl s kriminalitou rozhodně nic společného.

Samotné vykupování se z křížové výpravy a peněžní dary nebyly dostačující pro financování celého podniku. Bylo zapotřebí také zefektivnit výběry daní pro státní rozpočet, který byl pořádáním výpravy značně zatížen. Celá křížová výprava vyšla na 1 537 570 tourských livrů, což je suma šestkrát vyšší než králův roční příjem.⁷⁰ A to je účet jen za výpravu. Nesmíme zapomínat, že Ludvík musel financovat i svoji regentskou správu v době své nepřítomnosti.

Reforma ve výběru daní spočívala v samotných výběřcích. Tito královští úředníci se v severních oblastech královské domény nazývali bailliové a v jižních oblastech senešalové. Tito úředníci byli státními vykonavateli spravedlnosti, ovšem pro svoji nepoctivost byla na mnohé vyslovena stížnost, čímž ztráceli ve své funkci nestranickost.⁷¹ Celkově rostla nedůvěra v královské úředníky a výběřčí daní, kteří si

⁶⁸*Tamtéž*, s. 764.

⁶⁹ JOINVILLE 2014, s. 44.

⁷⁰ TYERMAN 2012, s. 766.

⁷¹*Tamtéž*, s. 765.

pro nedostatečnou kontrolu obohacovali vlastní kapsy na úkor státu. Od roku 1245 se k těmto nespolehlivým úředníkům přidávali, a postupně je nahrazovali, noví úředníci především z řad dominikánů a františkánů.⁷² Tito mniši také měli vyšetřovat stížnosti na své předchůdce ve státní správě. Skutečnost, že se do správní soustavy dostávali příslušníci církevních řádů, měla vyvolat dojem nezávislosti a morální čistoty řeholníků. Původní úředníci, kteří nahrazeni nebyli, se stali pod vlivem těchto okolností spolehlivějšími. Příjmy do státní kasy opravdu stouply.⁷³ Mniši byli spolehlivější, co se výběru daní týče, byť ani u nich nebyla jejich důvěryhodnost stoprocentní.⁷⁴

Finance nepřicházely jen správní reformou, dary nebo vykupováním. Získávaly se i násilnou cestou. V letech 1248–1249 probíhalo rozsáhlé vypovídání Židů z Francie a následná konfiskace jejich majetku, z jehož prodeje se získávaly další finanční prostředky. Represe takového rozsahu byly neobvyklé i na typickou protižidovskou politiku francouzského krále, který se svými předsudky a postoji vůči Židům rozhodně netajil.⁷⁵

Z finančního hlediska dokázal Ludvík celou křížovou výpravu uhradit. Dokonce to byla nejlépe finančně zabezpečena křížová výprava vůbec.⁷⁶ Financování bylo jednou z mála věcí, které měly předpoklady pro vojenský úspěch. Další organizační struktury, už tak nadějně nebyly.

Třemi hlavními pilíři financování byla správní reforma výběru daní, která významně zvýšila královské příjmy, města poskytující finance nemalými dary⁷⁷ či vynucenými půjčkami⁷⁸ a zcela klíčovou roli měla i francouzská církev, která posloužila jako efektivní výběřčí daní a zvýšením církevní daně z dvacátku na desátek⁷⁹, poskytla další příjmy pro realizaci výpravy. Nutno podotknout, že se jednalo o církve působící ve Francii. Církevní instituce působící v jiných zemích sledovaly jiné zájmy, které nijak nepřispívaly podnikům krále Ludvíka. Kruciátu do Svaté země považovali za čistě francouzský podnik. Z vybrané sumy se kromě výpravy jako takové financovala i regentská správa ve Francii za královy nepřítomnosti nebo se z této sumy vybralo i

⁷² LE GOFF 2012, s. 129.

⁷³ TYERMAN 2012, s. 766.

⁷⁴ *Tamtéž.*

⁷⁵ FERRO – OLŠÁKOVÁ 2006, s. 62.

⁷⁶ TYERMAN 2012, s. 758.

⁷⁷ Města, zejména spadající do královské domény, darovala až 70 000 tourských livrů. Ze samotné Normandie přišla částka ještě dvakrát vyšší.

Tamtéž, s. 766.

⁷⁸ LE GOFF 2012, s. 128.

⁷⁹ *Tamtéž.*

vykoupení za propuštění Ludvíka ze zajetí během tažení. Když se podíváme na celkový systém získávání prostředků, vidíme zejména opatření dopadající na obyvatelstvo a města. Státní pokladnice se nijak výrazně nezadlužovala⁸⁰ a Francie zůstala po dobu křížové výpravy finančně stabilní.

3.2 Logistika materiálů a osob

Co rozhodně organizátoři také nepodceňovali, byly zásoby potravin. Tyto zásoby se shromažďovaly na Kypru, který byl určen jako shromaždiště všech křížáků před zahajovacím útokem na Egypt. O velikosti těchto zásob si můžeme udělat obrázek díky Janovi ze Joinvillu. *„Když jsme přišli na Kypr, král tam již byl, a spatřili jsme tam přemnoho králových zásob: totiž sklepy královy a peníze a sýpky. Sklepy královy byly takové, že jeho lidé v polích na břehu moře narovnali veliké hromady sudů s vínem, jež nastavěli na sebe, že kdo se na ně podíval zpředu, zdálo se mu, že to jsou stodoly. Pšenici a ječmen nasypali v polích do kopců, a kdo je viděl, zdálo se mu, že to jsou hory.“*⁸¹ Zásoby takového množství ovšem bylo zapotřebí na Kypr dostat. Vyžadovalo to velkou logistickou operaci a přizpůsobení infrastruktury. Většina zásob a dalších surovin potřebných pro výbavu křížáckého vojska pocházela z Francie a velká otázka panovala ohledně přístavu vhodného pro nalodění armády a obrovského množství materiálů.

Hned dva přístavy byly schopné umožnit nalodění tolika osob a tolika materiálu a zásob, zároveň měli kapacitu pro větší množství lodí. Jednalo se o přístavy Narbonne a Montpellier. Ty ale byly politicky nespolehlivé. Montpellier byl v rukách aragonského krále a Narbonne bylo pod vlivem toulouského hraběte Raimonda VII., který sice přijal na sebe kříž, ale patřil mezi francouzské feudály, kteří podpořili intervenci Jindřicha III. do Francie v letech 1241–1242.⁸²

Král Ludvík chtěl mít vlastní přístav, na který by se mohl spolehnout. Přístav, který by spadal přímo královské doméně. Z tohoto důvodu nepřipadal v úvahu ani přístav Marseille, kterého využívali křížáci během předcházejících výprav, ovšem patřil hrabství Provence. Jan ze Joinvillu ho i přesto využil pro nalodění svých mužů.⁸³ Král Ludvík se ale rozhodl pro přístav Aigues-Mortes. Ten sice spadl pod královskou doménu, ale svojí velikostí a kapacitou v žádném případě nesplňoval požadavky nutné

⁸⁰Tamtéž.

⁸¹ JOINVILLE 2014, s. 46.

⁸² TYERMAN 2012, s. 769.

⁸³ JOINVILLE 2014, s. 45.

pro nalodění křížových vojsk a obrovského množství materiálu. Byl to menší přístav regionálního významu, určen pro malé lodě. Původně patřil benediktinskému řádu. Ludvík ho od něj odkoupil. Na oplátku řád dostal od Ludvíka pozemky u nedalekého městečka Sommières. Král si byl dobře vědom nedostatků přístavu, a tak během tří a půl roku od rozhodnutí podniknout výpravu na Blízký východ, nechal pod svou patronací vybudovat velký přístav s adekvátním přístupem po moři i po souši, konkurenceschopný přístavům Narbonne, Montpellier i Marseille.⁸⁴

3.3 Vnější zabezpečení Francie

Z pohledu diplomacie byla situace náročnější. Hlavními cíli Ludvíkovy zahraniční politiky bylo získání co největší zahraniční podpory pro křížovou výpravu a zajistit vnější bezpečnost svého království v době, kterou stráví ve Svaté zemi.

Jak víme, na prvním lyonském koncilu roku 1245, byla oficiálně vyhlášena sedmá křížová výprava. Král Ludvík se mohl těšit podpoře francouzské církve i papeže Inocence IV., se kterým měl téměř přátelský vztah.⁸⁵ Výše jsem vysvětlil klíčovou roli francouzské církve a také proč pouze francouzské. Již jsem psal, že hlavním tématem lyonského koncilu bylo sesazení a exkomunikace císaře Fridricha II. z trůnu. Tento spor papežství s císařstvím provázal celé období Ludvíkových příprav na křižáctví. Ludvík byl sice přítelem papežův, ale snažil se zůstat v konfliktu nestranný.⁸⁶ Z důvodu císařovy exkomunikace ani nemohl použít přístavy pod Fridrichovým vlivem v jižní Itálii a na Sicílii.⁸⁷

Ludvík odmítal pomoci papeži proti Štaufům, ovšem chtěl nabídnout papeži útočiště na francouzské půdě v případě Fridrichova tažení na Řím, kdy hrozilo, že císař papeže zajme. Takovou nabídku francouzští baroni Ludvíkovi rozmluvili, i to považovali za příliš riskantní. Papež se mohl nanejvýš stáhnout do Lyonu,⁸⁸ který sice náležel k Říši, ale město na ní bylo značně autonomní a navíc leželo v blízkosti francouzských hranic. Sám papež byl přítelem jen, když se mu to hodilo. Část finančních prostředků, které papež získal prostřednictvím navýšení církevní daně ve Francii, měl využít k realizaci křížové výpravy, ovšem zneužil je ve svůj prospěch právě v boji s Fridrichem. Proti

⁸⁴ TYERMAN 2012, s. 768.

⁸⁵ LE GOFF 2012, s. 123.

⁸⁶ EHLERS – MÜLLER – SCHNEIDMÜLLER 2003, s. 178.

⁸⁷ TYERMAN 2012, s. 769.

⁸⁸ Odtud také vyhlásil jím svolaný koncil křížovou výpravu. Ani na ten se Ludvík nedostavil kvůli přísnému držení neutrality.

němu papež ostatně hlásal vlastní křížovou výpravu. Ludvík také proti tomu vydal protest, protože „*je Francie ochuzována a cizinci se obohacují na její účet.*“⁸⁹

Sice víme, jaký konkurenční boj vznikl díky různým zájmům francouzského krále a papeže při rozdílných účelech kazatelů ve Francii a v Říši. Ovšem církvi mohl být Ludvík vděčný za štědré financování výpravy, které církev zprostředkovala.

Z mezinárodního hlediska anglický král Jindřich III., který mohl být po císaři dalším významným přispěvatelem křížů, nechtěl mít s Ludvíkem nic společného kvůli porážce, kterou Jindřich roku 1242⁹⁰ utrpěl právě od Ludvíka. Sedmá křížová výprava byla čistě francouzským podnikem. Ostatní evropští vladaři to právem chápali jako Ludvíkovu osobní iniciativu. Sami měli dost starostí s vnitřními konflikty svých zemí. Jak Jindřich III., tak Fridrich II. museli doma neustále obhajovat své pozice a na Francii, byť bez krále a armády, neměli ani pomyslení. Navíc pro období křížové výpravy měl Ludvík s Jindřichem uzavřeno příměří. Svatá země již nebyla evropským zájmem. Žádná koalice evropských vládců jdoucí osvobodit Jeruzalém, jakou se mohl Ludvík inspirovat u svého dědy ze třetí křížové výpravy,⁹¹ již vzniknout nemohla. Ludvík tedy s žádnou významnou zahraniční pomocí počítat nemohl, ale pro období jeho nepřítomnosti doma během křížové výpravy, Francii nehrozilo žádné bezprostřední nebezpečí z vnějšku.

3.4 Vnitřní stabilizace Francie

Stejně jako zahraniční podpora křížové výpravy, byla důležitá i domácí podpora, respektive podpora od králových vazalů. Francouzské království bylo roztržštěné na mnoho lenních území. Od vlády Filipa II. Augusta a ukončení Anjouovské vlády na většině území pevninské Francie, však většina těchto lenních území spadala pod vliv francouzského krále nebo mu byla prostřednictvím lenního systému loajální.

Svatý Ludvík nám ohledně vnitřního uspořádání království jasně ukazuje, jak si představoval silnou centralizovanou monarchii. Představoval si ji jako soustavu lenních panství, jejichž leníci jsou poddanými pouze jednoho krále. Proto roku 1244 vydal opatření⁹², podle kterého se leníci, držící léno i na jiné než francouzské půdě, měli rozhodnout, v jakém království si léno ponechají, a kterého se vzdají. Již nemělo být

⁸⁹ MUNDY 2008, s. 378.

⁹⁰ Jindřich III. toho roku prohrál bitvu u Taillebourg. V březnu následujícího roku oznámil konec všech nadějí na znovuzískání svých držav ve Francii.

⁹¹ Císař Fridrich I. Barbarossa, král Francie Filip II. August a král Anglie Richard I. Lví srdce.

⁹² LE GOFF 2012, s. 121.

možné být vazalem ve více zemích. Rozhodl-li se leník pro léno na francouzské půdě, léno například v Anglii ztratil a obráceně. Podle toho, jak se leník rozhodl, se stal vazalem vladaře té země, ve které si léno ponechal. Vazalství mělo být pevně dáno zemskou příslušností a věrností pouze jednomu králi. Král Ludvík si tímto opatřením posiloval věrnost svých vazalů, kteří již neměli být zavázáni i jinému králi, který zrovna mohl představovat hrozbu pro Ludvíka. Toto opatření mělo z dlouhodobého hlediska i vliv na proces centralizace Francouzského království, kde se moc kumulovala v rukou panovníka.

Během realizace tohoto opatření byl zkonfiskován majetek na francouzské půdě původně anglických leníků, kteří se rozhodli pro léno ve své mateřské zemi. Jindřich III. reagoval rychle a pro změnu zabavil léna všem francouzským leníkům v Anglii.⁹³

Král Ludvík, prostřednictvím křížové výpravy, dokázal sjednotit francouzské šlechtice různorodých postojů. Někteří králi zachovávali loajalitu dlouhodobě, jiní měli s královskou rodinou v minulosti hlubší spory. Nyní se všichni dokázali postavit za jednu věc. Křížová výprava byla podnikem za vyšší dobro a feudálové teď měli možnost postavit se do vedení tohoto podniku, který by šel příkladem pro celé křesťanstvo. Významnými mezi pány byli královi bratři, na které se mohl Ludvík spolehnout nejen v podpoře výpravy. Vnitřní politika krále a jeho poradců zajistila podporu od flanderského hraběte Viléma III., jemuž Ludvík pomohl získat flanderské dědictví během rodinných sporů. K výpravě se připojil také Petr Maulcerc, bývalý bretaňský vévoda, který měl již zkušenosti z baronské výpravy v letech 1239–1240. Dalším vévodou, který podpořil francouzského krále, byl Hugo IV. z Burgundska. Výpravu také podpořil hrabě Hugo X. Lusignan se synem Hugem. Theobald I. Navarrský, hrabě z Champagne, se sice osobně neúčastnil, ale poslal zhruba tisíc mužů, z nichž 175 byli rytíři.⁹⁴ Z Champagne pocházel i senešal Jan ze Joinvillu společně se svou družinou devíti⁹⁵ rytířů. Na výpravu se odhodlal i toulouský hrabě Raimond VII., ovšem zemřel krátce před vyplutím. Toulouské hrabství zdědila jeho dcera Jana s manželem Alfonsem z Poitiers, královým bratrem. Toulouské hrabství se tak dostalo pod větší královu kontrolu.

⁹³ *Tamtéž.*

⁹⁴ TYERMAN 2012, s. 764.

⁹⁵ JOINVILLE 2014, s. 45.

Křížová výprava byla reprezentována všemi regiony království. Vyjma Akvitánie a Gaskoňska, které nenáležely Francii, ale Plantagenetům. Podíl na výpravě měla však všechna francouzská vévodství, hrabství, města a další vlivné rodiny. Král Ludvík dokázal politicky sjednotit Francii alespoň pro období křížové výpravy, což byl nesmírně důležitý prvek pro její úspěšnou realizaci.

Poslední věcí, kterou bylo třeba vyřešit, bylo určení regentské správy pro království. Po svatodušních svátcích v červnu 1248, přijel Ludvík do města Corbeil, kde oficiálně jmenoval svou matku regentkou. Svěřil jí poměrně rozsáhlé pravomoci.⁹⁶ Nic překvapivého to však nebylo. Blanka Kastilská byla regentkou od smrti Ludvíka VIII., až po nabytí plnoletosti svého syna. I poté si udržovala značný vliv na Ludvíka IX. a podbízela mu své poradce. Její slovo mělo mnohem větší váhu než slovo Ludvíkovy manželky Markéty. Autoritu v rozhodovacích procesech nikdy neztratila, stejně jako přehled o aktuálním dění. Ludvík ji nemusel do žádných politických záležitostí zasvěcovat. Byla jeho nejlepší volbou.

4 Vybavenost a síla válčících stran

4.1 Vybavenost a síla křesťanské strany

Král měl již vlastní přístav, ale neměl vlastní lodě. Stejně jako u předchozích křížových výprav měly být lodě najaty. Celkem šestnáct lodí poskytli Janované. Dalších dvacet pak město Marseille.⁹⁷ Obzvláště spojenectví s Janovem bylo pro Francouze velmi přínosné. Janované měli dlouholetou tradici, co se námořního vybavení pro křížáky týká. Ludvík s Janovany uzavřel dohody, kdy Janov dodal kromě samotných lodí i posádku a další důležitý materiál jako plachtovinu, lana nebo kormidla. Janov také poskytl menší vojenskou pomoc, kterou Ludvík později využil jako stálou posádku pro Damiettu.

Když král na konci srpna 1248 vyplouval na Kypr, doprovázelo ho přes deset tisíc pěšáků. Většina z nich byla placena z královských zdrojů. K tomu dalších pět tisíc lučištníků a kušíníků. Samotných rytířů bylo přes dva a půl tisíce. Stejný počet tvořili i jejich panoši. Početně tato armáda lehce převyšovala vojsko Richarda I., když odplouval na třetí křížovou výpravu. Na Kypru se navíc k Ludvíkovi přidalo několik stovek

⁹⁶ LE GOFF 2012, s. 133.

⁹⁷ TYERMAN 2012, s. 769.

templářů i johanitů, což byli elitní rytíři. Menší množství vojáků poskytlo Jeruzalémské království ze Zamoří i samo Kyperské království. I tyto menší posily poskytly několik dalších velkoobjemových lodí.⁹⁸

Koráby na kterých křižáci pluli, byly vhodné pro transport velkého množství objemného materiálu a zvířat. Lodě měly sklápěcí boky, což usnadnilo nakládku i vykládku. Rozhodně bylo zapotřebí velkokapacitních prostorů. Jen koní bylo pár tisíc. Kromě válečných koní křižáci potřebovali i tažné koně, aby se ti váleční nevyčerpávali a zůstali v nejlepší bojeschopné formě. Co se materiálu týče, křižáci si brali rozebrané konstrukce válečných strojů. Jednalo se hlavně o metací stroje, jejichž hlavní municí bylo kamení. Nezanedbatelnou část přepravního prostoru zaplnila zbroj a zbraně pro téměř dvacet tisíc mužů. Ze zbraní se jednalo o kopí, luky se šípy, kuše, štíty a samozřejmě meče. Pod brněním nosili křižáci kroužkovanou zbroj a vycpaný kabátec. Vedle toho musely lodě pojmout ještě množství přilbic pro každého křižáka a železné rukavice, které nosili hlavně rytíři.⁹⁹

4.2 Vybavenost a síla muslimské strany

Muslimská vojenská síla se značně lišila od obvyklé organizace křesťanských armád. Základ vojenské síly v Egyptě, tvořily arabské kmeny. Beduíni, příslušníci těchto kmenů, byli kočovníci v severoafrické poušti. Za islám bojovali stejně urputně jako křižáci ve jménu Boha.

Citát historika Jacquese Le Goffa. „*Bud' prokletý jako Frank, který se chrání zbrojí ze strachu před smrtí.*“¹⁰⁰ Nám vypovídá, že beduíni se pouštěli do boje nalehko. Jejich pravděpodobnější smrt bez ochrany, ovšem pro ně znamenala zemřít ve jménu džihádu, za obranu islámu před jinověrci, což byla povinnost každého muslima a beduíni tuto povinnost ctíli. Ovšem křižákům se stavěli na odpor nejen z náboženských, ale i z pragmatických důvodů. Bojovali za ochranu svých domovů a zdrojů obživy v nilské deltě.

Tyto kmeny poskytovaly sultánovi tisíce bojovníků, které by sultán z řad městských obyvatel nikdy nesestavil. Jan ze Joinvillu odhadl, že při vylodění křižáků u Damietty,

⁹⁸ KOVAŘÍK Jiří, *Rytířská krev*, Praha 2016, s. 138.

⁹⁹ FLORI Jean, *Rytíři a rytířství ve středověku*, Praha 2008, s. 88–90.

¹⁰⁰ *Tamtéž*, s. 104.

bylo připraveno proti nim zakročít, až šest tisíc jezdců¹⁰¹. Další tři tisíce¹⁰² mužů bylo připraveno bránit Al-Mansúru v únoru 1250, kdy se k ní křižáci nebezpečně přiblížili. Síla těchto kočovníků spočívala právě v počtech. Křižáci během svého tažení pobili několik tisíc beduínů, ale tyto ztráty byly rychle doplňovány, zato křižáci své řady doplňovat nemohli. Na druhou stranu zabít křižáka v bitvě bylo mnohem těžší, proto se beduíni uchýlovali spíše k menším partyzánským útokům během přesunu křesťanských vojsk v nilské deltě. Křižáci reagovali na překvapující útoky pomalu a jejich protiútok nebyl tak efektivní. Křižákům totiž nejvíce vyhovoval přímý a očekávaný boj, kdy mohli maximalizovat efektivitu svých pěších těžkooděnců a jezdců na válečných koních. V tomto případě mohli nepříteli beze zbroje způsobovat velké ztráty, aniž by sami ztráceli větší množství bojovníků.

Podívejme se na zbraně a válečný materiál domácích válečníků. Nejčastější zbraní byly šavle a luky se šípy. Stejně jako křižáci, využívali muslimové lukostřelce na koních a dokázali rychle vybudovat válečné stroje na vrhání kamení. Disponovali i velmi efektivní a nebezpečnou zbraní – řeckým ohněm. Pravděpodobně tvořeným směsicí ropy, síry a nehašeného vápna.¹⁰³ Nejsou zmínky, že by tuto starověkou zbraň využívali i křesťané na sedmé křížové výpravě. Muslimové touto zbraní velice snadno likvidovali dřevěné vrhače kamení, což byly nejčastější válečné stroje na křižácké straně. Navíc tato zbraň zajišťovala dostatečný odstup nepřátel od uživatelů řeckého ohně. Tento předchůdce moderních plamenometů dokázal dostat křižáky do patové situace, když jim zabránil pokračovat v další výstavbě sypané hráze přes nilské rameno. Jak o tom budu psát v další kapitole. Z této situace je zachránil, až úplatný beduín, který křižákům ukázal brod přes řeku. Bez něho by křižákům zbyla jen možnost ústupu.

Dosud jsme se bavili jen o beduínech, kteří tvořili nejpočetnější složku muslimských vojsk. Menšinovým, ale elitním jádrem sultánovy armády, byli mamlúkové. Mamlúkové se do sultánových služeb dostávali nábořem chlapců z dobytých nemuslimských zemí. Mamlúkové nebyli původně muslimy a neměli žádné vazby na prostředí, ve kterém se nově vyskytli. Po absolvování vojenského výcviku, při kterém přijali islám, se z nich stali svobodní lidé, kteří mohli postupovat ve vojenské kariéře a mohli sestavovat vlastní mamlúcké oddíly. Z vybraných mužů si pak sultán

¹⁰¹ JOINVILLE 2014, s. 51.

¹⁰² KOVAŘÍK 2016, s. 154.

¹⁰³ *Tamtéž*, s. 148.

sestavil svoji osobní gardu.¹⁰⁴ Byl jimi obklopen i egyptský sultán As-Sálih Ajjúb, po jehož smrti mamlúkové nabyli dostatečné moci a vlivu, aby sami rozhodovali o obsazení egyptského trůnu. Proti křižákům Ludvíka IX. poprvé vystoupili v bitvě u Mansúry, po které se křižáci museli stáhnout a opevnit v táboře poblíž tohoto města.

Kromě pozemních sil, disponoval egyptský sultanát také námořnictvem. Zejména lehkými galérami s nízkým ponorem. Tyto lodě byly vhodné pro plavbu v ramenech Nilu a u pobřeží na mělčinách. Křižáci měli velkoobjemové, ale těžkopádné lodě vhodné pro přepravu po moři, nikoli po řekách. Měly příliš hluboký ponor. U těchto lodí, které dostali křižáci od Janovanů, chyběly vyloďovací čluny. Křižáci je ve velkém museli sestavovat ještě na Kypru, než se vydali do Egypta.¹⁰⁵ Tyto čluny využívali i pro logistiku zásob z Damietty do svých vojenských táborů proti proudu Nilu. Vyloďovací a zásobovací čluny, však nebylo možné uchránit před muslimy na galérách, a tak se tyto čluny stávaly snadnou kořistí. Skutečnost nedostatečné ochrany zásobovacích tras a absence plavidel vhodných pro plavbu v mělčinách byla zásadní příčinou selhání celé výpravy.

5 Válečné tažení

5.1 Cesta do Egypta

12. srpna 1248 se Ludvík konečně vydal do Aigues-Mortes. Doprovázela ho jeho těhotná manželka Markéta Provensálská a bratři Robert a Karel. Doprovázeli ho také feudálové, které jsem vyjmenoval v předchozí kapitole. Ludvíka následovali tamtéž nebo se vydali do přístavu v Marseille. Joinville a jeho rytíři si pronajali loď ve druhém zmíněném přístavu. Pronajaté lodě poskytovaly pro královskou armádu zejména města Janov a Marseille. Benátky, další významné město v přepravě křižáckých vojsk v předchozích výpravách, se tentokrát nezapojily. Benátčané si nechtěli ohrozit své obchodní zájmy v Egyptě podporou křížové výpravy, která byla zaměřená právě na tuto africkou zemi.¹⁰⁶

25. srpna se králova družina nalodila a vyplula na Kypr, kam připlula 18. září.¹⁰⁷ Tento ostrov měl ideální polohu vůči palestinskému a egyptskému pobřeží. Osvědčil se

¹⁰⁴ BAREŠ – GOMBÁR – VESELÝ 2009, s. 272.

¹⁰⁵ TYERMAN 2012, s. 788.

¹⁰⁶ RUNCIMAN Steven, *A History of the Crusades 3*, Londýn 1965, s. 257.

¹⁰⁷ *Tamtéž*, s. 258.

při minulých křížových výpravách a sloužil jako shromaždiště vojáků a zásob před vyložením na, již relativně blízkém nepřátelském pobřeží. I Ludvík nechal na Kypru shromáždit obrovské zásoby potravin, jak nám to popsal Joinville.

Během několika dní dorazili na ostrov další šlechtici z Francie. Kromě nich dorazil i Jan z Ronay, prozatímní¹⁰⁸ velmistr Řádu johanitů, nebo Vilém ze Sonnacu, velmistr řádu templářů. Všechny je přivítal kyperský král Jindřich I., spojenec francouzského krále během této výpravy.

Když se tedy sešli všichni hlavní stratégové, začalo se debatovat o postupu tažení. Shoda se našla na zahajujícím útoku na Egypt. Byl totiž považován za nejslabší článek v obraně arabského světa. Navíc egyptský sultán se tou dobou nacházel v Sýrii i se svým vojskem, když se snažil dobýt Homsu. Sultán navíc předpokládal, že křižáci se vylodí právě v Sýrii.¹⁰⁹ Král Ludvík chtěl vyplout okamžitě, ale ostatní mu to vymluvili.¹¹⁰ Blížilo se zimní období a oba velmistři, znalí této středomořské oblasti, věděli, že nyní budou na moři intenzivní bouře, které by vylození značně zkomplikovaly. Celá výprava tedy musela na Kypru strávit zimu a vyplout, až na jaře.

S tímto zdržením nepočítal nejen Ludvík, ale i plánovači zásob na Kypru. Na ostrově se tou dobou nacházelo zhruba 20 000 křižáků a zásoby určené pro ně, byť obrovské, je mohly živit maximálně dva měsíce.¹¹¹ Šlechtici museli během zimy čerpat ze svých vlastních zdrojů, které si přivezli z Francie, a které byly původně určené pro samotné tažení a ne pro pobyt na Kypru. Do května 1249, kdy křižáci konečně vypluli proti Egyptu, si je téměř vyčerpali. Třeba Jan ze Joinvillu si své vlastní zásoby vyčerpал zcela.¹¹² Aby mohl své rytíře dál platit, nechal se najmout do králových služeb, neboť se ocitl na mizině i po finanční stránce.¹¹³

Během přezimování na Kypru, nadchli celou výpravu dva vyslanci Velkého chána z Mongolska. S Velkým chánem z Mongolska byl v kontaktu papež Inocenc, už od svého zvolení roku 1243.¹¹⁴ Vyslanci dorazivší na Kypr doručili nabídku Velkého chána vojenské pomoci křižákům proti muslimům. Král Ludvík nadšeně vyslal vlastní

¹⁰⁸ Původní velmistr byl od porážky v bitvě u La Forbie (1244) držen v zajetí muslimy.

¹⁰⁹ RUNCIMAN 1965, s. 261–262.

¹¹⁰ BRIDGE 2019, s. 287.

¹¹¹ RUNCIMAN 1965, s. 260.

¹¹² SOUKUP Pavel – SVÁTEK Jaroslav, *Křížové výpravy v pozdním středověku*, Praha 2010, s. 18.

¹¹³ JOINVILLE 2014, s. 47.

¹¹⁴ BRIDGE 2019, s. 287.

delegaci za Velkým chánem, jejímž cílem bylo pokusit se vyjednat vojenskou alianci. „*A ti poslové vezli tatarskému králi darem stan. A král, aby zjistil, zda by Tatary mohl získat pro naši víru, dal do stanu vyřezat v obrazech zvěstování Páně a všechny ostatní články víry. Ty věci jim poslal po dvou bratřích kazatelích, kteří uměli saracénsky, aby jim vysvětlili naši víru a naučili je, jak mají věřit.*“¹¹⁵

Tito vyslanci se vrátili, až po dvou letech, kdy tažení v Egyptě bylo ukončeno nezdarem. Ludvík se tou dobou nacházel v Akkonu a měl zcela jiné problémy než dobývání Egypta. Velký chán sice přijal Ludvíkovy dary, ale povýšeně sdělil, že takovéto dary mu Ludvík může posílat každoročně. Chán tak reagoval na Ludvíkův požadavek, aby přijal křest, chce-li křižákům pomoci proti muslimům. Tím byla myšlenka na vojenskou spolupráci s Mongoly smetena ze stolu.¹¹⁶ Velkému chánovi se nelíbilo, že se Ludvík z něho snažil udělat křesťana, jako dříve papež Inocenc. Každopádně v květnu 1249, kdy výprava vyplula do Egypta, Ludvík žil stále v naději, že mu Mongolové proti muslimům pomohou, ovšem žádná pověst o bájném knězi Janovi z dalekého východu, kterou jsem představil v první kapitole, se rozhodně neuskutečnila.

21. května 1249¹¹⁷ se král s královnou nalodili a o den později vypluli do Egypta. Král svým baronům přikázal, aby ho na svých lodích následovali. Podle odhadu Jana z Joinvillu ten den vyplulo, až 1800 lodí, ale to je velmi nadhodnocené číslo. Během plavby však zasáhly přírodní síly v podobě silné bouře, která rozdělila flotilu na několik menších částí. Když král doplul k egyptským břehům, měl k dispozici jen sedm stovek rytířů, zatímco zbytek flotily bouře zahнала k Akkonu.¹¹⁸

5.2 Získání Damietty

4. června 1249 králova část flotily doplula k egyptské Damiettě v oblasti nilské delty. Už z lodí králova družina spatřila na pobřeží egyptské vojáky. Král se poradil se svými barony, kteří mu zbyli, aby se domluvili na dalším postupu. Baroni by rádi počkali na zbytek výpravy. Bouře oddělila od krále dvě třetiny celé výpravy, přesto impulzivní Ludvík rozhodl nečekat a vylodit se. Podle Joinvillu bylo v tu dobu na pobřeží asi šest tisíc egyptských vojáků, kteří ihned na křižáky zaútočili, jakmile je spatřili vylodovat

¹¹⁵ JOINVILLE 2014, s. 46–47.

¹¹⁶ BRIDGE 2019, s. 287–288.

¹¹⁷ JOINVILLE 2014, s. 49.

¹¹⁸ *Tamtéž.*

se. Křižáci se pohotově schovali za štíty zapíchnutými špičkami v písku a namířili svá kopí přímo na muslimy. Muslimové se této narychlo utvořené obranné formace zalekli a dali se na ústup. Křižáci mohli dále nerušeně postavit na pobřeží stany. Saracéni se pokusili o další útok, když však spatřili, že křižáci před nimi neustupují, obrátili svou jízdu a opět se vrátili do Damietty.¹¹⁹ Podle arabského kronikáře Ibn Wásila, se však muslimská jízda nestáhla hned, ale ke konfrontaci přeci jen došlo, i když byli Saracéni nakonec odraženi.¹²⁰ Během této šarvátky zemřel hrabě Hugo X. Lusignan. Po tomto útoku na souš vstoupil i král Ludvík, který se sám chtěl na Saracény vrhnout, kdyby mu v tom nezabránili jeho lidé.¹²¹

Krátce po vyloštění napsal Ludvík sultánovi dopis. V něm upozorňuje sultána, že přišel se svými vojsky dobýt Egypt. Připomíná úspěšný postup křesťanů v rámci reconquisty na Pyrenejském poloostrově. Vyjadřuje, že podobný úspěch budou mít křesťané i v Egyptě. Nic by na tom nezměnila ani případná sultánova konverze ke křesťanství. O své armádě mluví v superlativech a svým vítězstvím si je naprosto jistý. Přesto připouští, že v případě neúspěchu, bude on i všichni křižáci sultánovi zcela podrobeni. Na takový výhrůžný dopis posílá sultán obratem odpověď. Ve svém dopise Ludvíkovi hrozí, že muslimové jsou také bojovníci, a že útok na Egypt bude Ludvíkova největší chyba v životě. Sultán si je naopak jistý svým vítězstvím a rozdrčením všech křesťanských dobyvatelů. Odkazuje se na Boha, který zcela jistě bude stát na muslimské straně.¹²² Když sultán psal tento dopis, byl však vyčerpan tuberkulózou a neměl sílu organizovat obranu své země.¹²³

V samotné Damiettě vládla panika, jak u obyvatelstva, tak u vojenské posádky. Saracéni poslali sultánovi tři vzkazy o vyloštění křižáků. Žádnou odpověď však nedostali. Vědělo se, že sultán je nemocný, a když na vzkazy neodpovídal, muslimové začali věřit, že zemřel, což vojáky i obyvatelstvo demoralizovalo a rozhodli se narychlo opustit město. Král Ludvík nejdříve vyslal zvědy, aby se přesvědčil, že město je skutečně prázdné. Zvědi to potvrdili a králova družina se vydala k Damiettě. Saracéni ani nestrhli pontonový most z lodí přes Nil a městské brány nechali otevřené. Tržiště a

¹¹⁹ *Tamtéž*, s. 50–52.

¹²⁰ GABRIELI Francesco, *Křížové výpravy očima arabských kronikářů*, Praha 2010, s. 248–249.

¹²¹ JOINVILLE 2014, s. 52.

¹²² GABRIELI 2010, s. 260 – 262.

¹²³ *Tamtéž*, s. 251.

zásoby potravin, však spálili.¹²⁴ Pravý opak tvrdí kronikář Ibn Wásil. Podle něho muslimové hanebně nejen nechali most do Damietty nedotčený, ale ve městě nechali křižákům zásoby potravin, zbraně i válečné stroje s municí.¹²⁵ Sedmá křížová výprava, si tak mohla zapsat první triumf v Egyptě. Páté křížové výpravě trvalo dobýt Damiettu čtrnáct měsíců, zatímco křižáci Svatého Ludvíka se dostali do města bez boje. První věcí, co ve městě podnikli, bylo hlasité zpívání *Te Deum laudamus*.¹²⁶

V této době probíhaly každoroční nilské záplavy, tudíž by bylo velmi riskantní pokračovat dál do Egypta. Král Ludvík se rozhodl pro usazení v Damiettě. Počkali by tu zároveň na zbytek výpravy, která stále bloudila na moři. Během pobytu v Damiettě, ovšem museli být křižáci neustále v pozoru. Kolem města slídili egyptští vojáci, kteří přepadávali a vraždili osamocené křižácké hlídky. Od opuštění Kypru navíc křižáky stále trápil nedostatek potravin a egyptské léto vojsku nijak nesvědčilo. Nemoci si vybíraly svou daň a morálka upadala.¹²⁷ Nekonečné čekání ve výhni a hladu ukončilo, až připlutí králova bratra Alfonse, hraběte z Poitiers, 24. října 1249.¹²⁸ Tou dobou opadlo i období záplav a král dal svolat radu baronů, aby se rozhodlo o dalším postupu. Původně se plánovalo dobytí Alexandrie, čímž by se získal přístav pro další lodě se zásobami a výprava by byla lépe zabezpečena z logistického hlediska. Králův bratr Robert, hrabě z Artois, který připlul do Damietty krátce po Alfonsovi, však vybízel k útoku na Káhiru, jakožto hlavní město Egypta. „*Kdo chce zabít hada, musí mu rozdrtit hlavu.*“¹²⁹ Řekl Robert údajně na této poradě. Král se postavil na stranu svého bratra a rozhodl o útoku na Káhiru.¹³⁰

Tou dobou připlouvaly do Damietty další lodě s vojáky, které se kvůli bouři ztratily na moři. Stále se zvyšující počet křižáků dával Ludvíkovy optimistické naděje na úspěšné tažení. Náladu křižáckému vojsku zvedla i zpráva o úmrtí egyptského sultána As-Sáliha Ajjúba. Ten se krátce před svou smrtí ještě stihl přesunout ze Sýrie do egyptského města Al-Mansúra. Toto město představovalo pro mnohatisícové vojsko jedinou možnou cestu do Káhiry přes nilskou deltu. Umírající sultán si toho byl vědom a nařídil město opevnit. Nechal sem po lodích dopravit munici, zásoby a hlavně

¹²⁴ JOINVILLE 2014, s. 52–53.

¹²⁵ GABRIELI 2010, s. 249.

¹²⁶ BRIDGE 2019, s. 288.

¹²⁷ *Tamtéž*, s. 289.

¹²⁸ JOINVILLE 2014, s. 57.

¹²⁹ *Tamtéž*.

¹³⁰ *Tamtéž*.

dostatek bojovníků z řad mamlúků.¹³¹ Na pomoc také přišlo mnoho beduínských dobrovolníků. Křižáci nesměli město dobýt za žádnou cenu. Byl by to de facto pád ajjúbovského Egypta.

Sultán nakonec během těchto příprav podlehl souchotinám. Pro Saracény byla jeho smrt katastrofou. Situaci se pokusila zachránit vdova po sultánovi Šagrat Al Durr. Rozhodla se utajit před obyvatelstvem a diplomaty smrt svého manžela a sama usedla na jeho místo. S pomocí sultánových rádců, kteří se na tomto klamu podíleli, vedla agendu svého muže natolik dobře, že po celé tři měsíce dokázala manželovu smrt držet v utajení. Křižáci se o sultánově smrti přesto dozvěděli dříve než samotní Saraceni, a to krátce poté, co vyrazili z Damietty do Káhiry. Šagrat Al Durr, ještě než bylo její tajemství odhaleno, se podařilo udržet vojsko mamlúků, s velitelem Bajbarsem v čele, zmobilizované a připravené bránit město. Když byla sultánova smrt nakonec odhalena, mamlúkové udrželi Šagrat Al Durr na trůně. Jakožto představitelka ajjúbovské dynastie měla zachovat zdání legitimacy, co se obsazení egyptského trůnu týče. Jejím prostřednictvím si však mamlúkové začali podrobovat Egypt pod svůj vlastní vliv. V případě potřeby byli schopni se jí kdykoli zbavit.¹³²

5.3 Tažení na Káhiru přes Al-Mansúru

28. listopadu 1249¹³³, pět měsíců od příplutí do Egypta, se křižácká armáda dala do pohybu směrem ke Káhiře. Vojáci se pohybovali podél menších kanálů v nilské deltě. Po člunech a menších lodích měli zajištěné doplňování zásob. Před městem Al-Mansúra museli křižáci zastavit, protože na druhém břehu řeky postavili Saraceni šestnáct válečných strojů vrhající kamení. Král Ludvík nechal postavit osmnáct podobných válečných strojů, které by chránili vojáky stavějící sypanou hráz přes řeku, aby se křižáci mohli posunout dál. Vznikla tedy situace, kdy v čase vánočních svátků, se obě vojska odstřelovala kamením navzájem přes řeku. Saraceni však měli navrch, když nasadili do boje řecký oheň. Velmi účinnou a nebezpečnou zbraň, která dokázala spálit několik křižáckých válečných strojů a nedovolila se křižákům přiblížit k rozestavěné sypané hrázi. Kdo se o to pokusil, riskoval upálení zaživa. Král Ludvík nechtěl ustupovat, ovšem řecký oheň, letící kamení i salvy šípů, nedokázali křižáci překonat.¹³⁴

¹³¹ GABRIELI 2010, s. 250.

¹³² LEWIS Bernard, *Dějiny Blízkého východu*, Praha 2003, s. 98.

¹³³ JOINVILLE 2014, s. 57.

¹³⁴ *Tamtéž*, s. 59–64.

Z patové situace mohl dostat křižáky jakýsi beduín, který za úplatu slíbil křižákům ukázat brod přes řeku. Král beduínovi věřil a nechal převážnou část své armády vést beduínem. V ležení, odkud donedávna vrhali kamení proti Saracénům, zůstal jen burgundský vévoda se svým vojskem.¹³⁵

8. února 1250¹³⁶, dorazili křižáci ke slíbenému brodu. Po dvou měsících, kdy se křižáci snažili vybudovat sypanou hráz, při jejíž výstavbě zaznamenali menší ztráty, se dostali na druhý břeh nilského ramene a mohli se posunout dál. Během brodění, Saracéni, kteří je sledovali, se dali na útek. Jako první se přebrodl oddíl templářů, který měl nadále stát v čele armády, ovšem Robert, hrabě z Artois, se impulzivně vydal Saracény pronásledovat se svými rytíři, aniž by čekal na kohokoli jiného. Templáři se cítili zahanbeni, že nejsou v čele, a tudíž jako první nestojí tváří tvář nepříteli, pobídl koně ostruhami a rozjeli se o závod s muži hraběte z Artois.¹³⁷

Tento závod skončil, až v úzkých ulicích nedalekého města Al-Mansúra, kde se Saracéni, prchající před hrabětem z Artois, ukryli. Hrabě Robert věděl, že měl nechat templáře v čele armády, a že on sám měl počkat na zbytek armády, která stále ještě přes brod překonávala řeku. Takto zněly pokyny jeho královského bratra. Ovšem hrabě Robert těchto pokynů nedbal. Dokonce ostatní obvinil ze zbabělosti a sám se svým oddílem vtrhl do města. Templáři, těsně za Robertovým oddílem, váhavě vstoupili do města také.¹³⁸ Nikdo nevěděl, že se jedná o léčku. Mamlúcké vojsko, které vedl Bajbars, již ve městě bylo schované po domech a palácích. Městskou bránu nechali otevřenou, aby křižákům usnadnili vstup. Křižáci si mysleli, že se opakuje scénář s Damiettou, když viděli prázdné ulice a usoudili, že Saracéni město opustili. Několik stovek křižáků vtrhlo do města na koních. V úzkých uličkách nebylo k hnutí. Stali se z nich nepohyblivé cíle, v čemž právě ona léčka spočívala. Saracéni na křižáky házeli z patrových budov klády, polena, všelijaký nábytek. Koně křižáků se v tomto chaosu samozřejmě vzpouzeli a stavěli na zadní. Mnoho jezdců bylo ušlapáno vlastními koňmi. Mamlúkům se podařilo své protivníky rozdělit a obklíčit v zajetí města.¹³⁹ „*Když jim přišlo na mysl vrátit se, Turci je v úzkých ulicích města Mansurah zasypali trámy a*

¹³⁵ *Tamtéž*, s. 64.

¹³⁶ *Tamtéž*.

¹³⁷ *Tamtéž*, s. 64–65.

¹³⁸ BRIDGE 2019, s. 290–291.

¹³⁹ TYERMAN 2012, s. 781.

břevny.¹⁴⁰ Křižáci byli zmasakrováni. Ze dvou set devadesáti templářů přežilo jen pět. Robert z Artois padl i se svými rytíři.¹⁴¹ Zemřel zde i Jan z Ronay, prozatímní velmistr Řádu johanitů.

Když se král Ludvík dozvěděl o katastrofě v Al-Mansúře, jeho vojsko, již kompletně přebrodivo řeku. Správně předpokládal protiútok muslimů, kteří nyní nabyli sebevědomí. Saracéni opravdu na vojsko krále Ludvíka zaútočili. Křižáci se vyskytli ve špatné bojové pozici. Za zády stále měli řeku a do toho museli odrazet silné útoky nepřitele. Muslimové vyvíjeli na křižáky opravdu silný tlak. Jejich řady neustále doplňovaly posily, zatímco křižáci se nemohli spojit s vojskem burgundského vévody, které zůstalo v táboře za řekou. Křižáci byli též pod silnou salvou šípů, které zabíjely hlavně koně, protože křižáci měli pod zbrojí ještě silnou prošívanici, tudíž rytíři mohli ustát i několik šípů, které je zasáhly.¹⁴²

Po několika hodinách urputného boje, se však Saracéni museli stáhnout zpět do města. Zahnela je salva šípů od lučištníků, kteří pocházeli právě z vojska burgundského vévody a na muslimy stříleli z druhé strany řeky. Touto akcí poskytli královskému vojsku, které se pod silným tlakem ani nemohlo přebrodivo přes řeku, krytí a šanci k ústupu.¹⁴³ V této bitvě bojoval i samotný král Ludvík, samozřejmě v obranné formaci svých mužů, která nedovolila vystavit krále příliš velkému nebezpečí. O to více se do boje osobně zapojil Petr Bretaňský, zkušený bojovník z baronské křížové výpravy. V této bitvě byl zraněn a krvácel, ovšem podařilo se mu s královým vojskem dostat do bezpečí.¹⁴⁴ Takové štěstí, už neměl velmistr templářů Vilém ze Sonnacu. „*A v tomto boji bratr Vilém, mistr templářů, přišel o oko, druhé ztratil již v bitvě na masopustní úterý, na to také urozený pán zemřel, Bůh mu odpusť jeho hříchy!*“¹⁴⁵

Výsledek bitvy považovaly obě strany za vítězný. Muslimové mohli oslavovat, že jejich léčka ve městě byla úspěšná a město uhájili. Pro křižáky bylo vítězství zase to, že jim zůstal pod kontrolou brod přes řeku, spojili se s vojskem burgundského vévody a způsobili Saracénům v bitvě velké ztráty. Navrch však měli Egypťané. Povzbuzeni obratem ve válce s křesťany, se jim podařilo zasadit křižákům další ránu. Opět začali

¹⁴⁰ JOINVILLE 2014, s. 65.

¹⁴¹ BRIDGE 2019, s. 291.

¹⁴² TYERMAN 2012, s. 781–782.

¹⁴³ *Tamtéž*, s. 782.

¹⁴⁴ *Tamtéž*.

¹⁴⁵ JOINVILLE 2014, s. 76.

dostávat pod kontrolu kanály a řeky v nilské deltě. Zničením nebo zabavením celkem osmdesáti člunů, narušili zásobovací trasy do králova tábora.¹⁴⁶ Křižáci se doslova zasekli ve svém ležení před Al-Mansúrou. Král Ludvík totiž stále spoléhal na nejasnosti ohledně obsazení egyptského trůnu. Předpokládal, že vyvolají vnitřní spory mezi Saracény a Ludvík by je oslabené porazil, čímž by získal Egypt.¹⁴⁷ Toto čekání, ale bylo fatální.

5.4 Porážka a zajetí

Křižáci čekáním promarnili osm týdnů. Během té doby se zorganizovaní mamlúkové dali do protiútoků. V březnu, již zcela přerušili křižácké zásobovací trasy z Damietty. Na jeden zátaž se jim podařilo ukořistit dalších třicet dva člunů.¹⁴⁸ Křižáci se dostali do nezáviděníhodné situace, stejně jako jejich předchůdci z páté křižové výpravy. Hrozil jim hladomor a následné šíření nemocí. Museli pít vodu z řeky, jinou neměli. V řece se však hromadila těla mrtvých křižáků i Saracénů. Jediné jídlo představovaly ryby, které se v řece živily právě mrtvými těly. Netrvalo dlouho a na vojáky přišla epidemie tyfu a úplavice, která zabíjela ve velkém. Zemřel i hrabě Hugo XI. Lusignan, jehož otec zemřel o necelý rok dříve při získání Damietty.¹⁴⁹ Hugo XI., tak byl hrabětem, který nikdy nevstoupil do svého hrabství s hraběcím titulem. Začátkem dubna byl Ludvík těmito okolnostmi nucen opustit dosavadní ležení a stáhnout se k Damiettě na pobřeží. Přesně na tento okamžik čekali mamlúkové.

Jakmile viděli ústup křižáků, okamžitě zahájili jejich pronásledování. Ústup byl pro křižáky noční můrou. Byli vyčerpaní hladem a nemocemi, zato jejich pronásledovatelé byli v plné síle. Král ještě nechal vyslat vyjednaváče k muslimům, zda by křižákům nepřenechali Jeruzalém výměnou za Damiettu. Tento návrh byl však muslimy okamžitě zamítnut.¹⁵⁰ Bylo to podruhé, co byl tento návrh shozen ze stolu, jen strany byly opačné. Když křižáci v červnu 1249 snadno získali Damiettu, nemocný sultán as-Sálih Ajjúb nabídl křižákům Jeruzalém, pokud mu vrátí zpět Damiettu. Tehdy to král Ludvík odmítl, protože nechtěl jednat s muslimy ve chvíli, kdy jeho vojsko bylo v ofenzívě.¹⁵¹ Pro křesťany by to bylo hanebné. Jednat s muslimy bylo akceptovatelné pouze v bezvýchodné situaci, v jaké se nyní křižáci nacházeli. Ludvík se tedy sám ujal vedení

¹⁴⁶ RUNCIMAN 1965, s. 269.

¹⁴⁷ BRIDGE 2019, s. 292–293.

¹⁴⁸ *Tamtéž.*

¹⁴⁹ JOINVILLE 2014, s. 80–81.

¹⁵⁰ GABRIELI 2010, s. 255.

¹⁵¹ RUNCIMAN 1965, s. 263.

zadního voje ustupující armády, kde bylo nebezpečí největší, aby se nezapomnělo ani na opozdilce. Plně se tu projevila Ludvíkova křesťanská zbožnost a povinnost postarat se o své muže. Po prvním dni ústupu však sám onemocněl a sotva se udržel na nohou. Nemocnost a vyčerpanost křižáků byla příliš vysoká i ve zbytku vojska. Křižáci už nebyli schopni dál pokračovat v ústupu, natož bojovat. Mamlúkové je brzy obklíčili u Faraskuru, 30 kilometrů jižně od Damietty, a zajali celou armádu. Křižáci se snažili klást odpor, ale ve stavu v jakém byli, neměli šanci. Několik tisíc křižáků bylo na místě pobito.¹⁵² Neunikli ani ti, kteří se snažili odplout do Damietty po člunech. I tato plavidla byla zadržena a posádky zajaty. V jedné z nich byl i Joinville.¹⁵³

Sami mamlúkové najednou nevěděli, jak uživit dvanáct tisíc¹⁵⁴ zajatců. Rozhodli se pro nejjednodušší řešení a každý den popravili tři stovky z nich. Dobře si však dávali pozor, aby nepopravili šlechtice nebo dokonce krále. Věděli, že za jejich životy mohou získat velké výkupné. Všechny zajatce odvedli do Al-Mansúry. Krále uvěznilo osamocně v poutech, zatímco velmože drželi společně s tisíci dalších zajatých.¹⁵⁵

Když do Damietty dorazila zpráva o zajetí celé armády, posádka města, kterou tu Ludvík zanechal, začala panikařit a připravovat se k rychlému útěku do Evropy. Šlo především o Pisánce a Janovany. Kromě nich tu byla i královna Markéta Provensálská, která tři dny po přijetí této zprávy porodila syna Jana. Když se doslechla, že posádka města hodlá utéct, vyprosila si u velitelů, aby ještě zůstali. Slíbila jim, že je na vlastní náklady bude živit. Velitelé posádky souhlasili.¹⁵⁶ Díky věrnosti a odhodlanosti své ženy, měl Ludvík alespoň Damiettu, o kterou mohl vyjednávat se svými vězniteli. Na druhou stranu to bylo vše, co mohl Ludvík nabídnout a mamlúkové to věděli. Věděli, že jsou v mnohem silnější vyjednávací pozici a rádi to Ludvíkovi připomínali. Vyhrožovali mu i mučením, i když šlo spíše o zastrašování a psychický nátlak než skutečné plánování královraždy.¹⁵⁷

V jednom případě přivedli před Ludvíka několik jeho šlechticů, včetně Jana ze Joinvillu, a vyhrožovali, že je všechny podříznou přímo Ludvíkovi před očima. Zatímco šlechtici, již počítali se smrtí, Ludvík věděl, že mamlúkové jen straší. Nechtěli by přeci

¹⁵² BARBER Malcolm, *Noví rytíři: Dějiny templářského řádu*, Praha 2006, s. 175.

¹⁵³ JOINVILLE 2014, s. 81–86.

¹⁵⁴ KOVAŘÍK 2016, s. 167.

¹⁵⁵ RUNCIMAN 1965, s. 270–271.

¹⁵⁶ BRIDGE 2019, s. 294.

¹⁵⁷ JOINVILLE 2014, s. 91.

přijít o výkupné. To se ukázalo jako pravda a mamlúkové žádného šlechtice nepodřízli.¹⁵⁸ Král se zastrašit nenechal a mamlúkové usoudili, že pragmatickým vyjednáváním o výkupném se posunou dál.¹⁵⁹

5.5 Vykoupení a opuštění Egypta

Mamlúctí emíři přišli s částkou milionu bezantů, což byla hodnota půl milionu pařížských liber. Tyto peníze emíři požadovali za propuštění vojska. Za Ludvíkovo propuštění požadovali Damiettu. Ludvík s tímto souhlasil a poslal vzkaz své ženě, aby připravila peníze. Další vzkaz byl pro posádku Damietty, aby předala město muslimům. 7. května 1250¹⁶⁰ opět v Damiettě zavlála sultánova standarta. Jelikož se Ludvík ani nesnažil smlouvat, emíři mu slevili na výkupném sto tisíc liber. K zaplacení tedy bylo potřeba čtyři sta tisíc liber.¹⁶¹

Emíři vypluli na čtyřech galérách z Al-Mansúry do Damietty. S nimi pluli i zajatci šlechtického stavu, včetně krále a Joinvilla. K Damiettě připluli 5. května 1250, přesně měsíc od králova rozhodnutí opustit tábor před Al-Mansúrou a ustoupit k Damiettě. Saracéni ihned vtrhli do města. Místní křesťanská posádka, již věděla, že má město vydat. Podle Joinvillova vyprávění Saracéni okamžitě vypili zásoby vína a začali vraždit nemocné, i když dle dohody je měli opatrovat po odchodu králova vojska. Válečné stroje rozsekali na kusy, i když se zavázali je hlídat, než si pro ně král pošle. Šlechtici dopravili královnu a její dítě na loď, která do Akkonu odplula dříve než král.¹⁶² Ten totiž čekal celé dva dny, kdy se vyplácelo výkupné. Tak dlouho to trvalo, protože se vyplácelo na váhu po deseti tisících librách.¹⁶³ Saracéni si navíc nechali v zajetí burgundského vévodu a hraběte z Poitiers, dokud nebude polovina celkové sumy zaplacená. Druhou polovinu měl Ludvík vyplatit z Akkonu. Z kapitoly o financování kruciáty sice víme, že Ludvík disponoval celou částkou pro zaplacení výkupného, ale k samotné hotovostní platbě měl k dispozici pouze polovinu požadované sumy, proto si splacení výkupného rozložil na poloviny.

Po vyplacení byl Alfons z Poitiers propuštěn, ovšem burgundský vévoda zůstal v egyptském zajetí i nadále. Na něho se již nečekalo. Král se svými dvěma bratry a

¹⁵⁸ BRIDGE 2019, s. 294–295.

¹⁵⁹ JOINVILLE 2014, s. 91.

¹⁶⁰ GABRIELI 2010, s. 260.

¹⁶¹ JOINVILLE 2014, s. 92.

¹⁶² *Tamtéž*, s. 94–99.

¹⁶³ *Tamtéž*, s. 99.

senešalem Joinvillem odplul do Akkonu za svojí ženou a dítětem. Ludvík i Joinville toto vše podstupovali značně oslabení, protože od hladovění v táboře před Al-Mansúrou, byli stále ještě nemocní a vyhublí.¹⁶⁴

Flanderský hrabě Vilém a Petr Mauclerc se po vyplacení výkupného rozloučili s králem a jinou lodí se vydali domů. Do Francie však dorazil pouze Vilém, protože Petr podlehl zraněním, která utrpěl, již při únorovém útěku z Al-Mansúry.¹⁶⁵ Samotné válečné tažení bylo ukončeno, ale přítomnost křižáků a francouzského krále na Blízkém východě trvala dál. Král Ludvík odplul do Akkonu, a dokud zde setrval, spor křesťanů a muslimů o Svatou zemi nebyl rozhodnut. Konflikt dvou rozdílných civilizací stále ještě neměl vítěze.

6 Vlastní zhodnocení válečného tažení v Egyptě

Pro Ludvíka byla porážka v Egyptě velmi hořká. Prohlašoval, že katastrofa, která ho postihla, je znamením Boží milosti, seslaném, aby ho naučilo pokoře. Byl si však vědom, že tato lekce ho stála mnoho křesťanských životů.¹⁶⁶ My však můžeme shrnout důvody, proč ke katastrofě došlo. Když jsme se bavili o přípravách, došli jsme k poznatku, že tato kruciáta byla finančně i materiálně zabezpečena mnohem lépe než jiné křížové výpravy. Tyto naděje a optimismus ze strany Francouzů trvaly jen do získání Damietty. Schválně používám slovo získání nikoli dobývání, protože o dobývání nebo obléhání rozhodně nešlo. Síla a bojeschopnost křižáků tehdy stále ještě nebyla prověřena. Neúspěch výpravy ovšem netkvěl pouze v samotné síle, ale ve velení a strategickém rozhodování.

První narušení plánů způsobily přírodní živly, když mořská bouře rozdělila flotilu při plavbě z Kypru do Egypta. Král Ludvík se rozhodl vyčkat v Damiettě na zbytek své armády, a také, až opadnou záplavy v nilské deltě. Toto vyčkávání trvajícím téměř půl roku sebralo křižákům moment překvapení a moment, kdy morálka egyptských vojáků byla značně otřesena sultánovou smrtí a nejasností kolem trůnu. Toto vyčkávání sice bylo způsobeno vůlí přírody, nikoli lidským jednáním, ale během tohoto čekání se z hlediska plánování dalšího tažení Egyptem nedělo vůbec nic. Žádná snaha využít

¹⁶⁴ *Tamtéž*, s. 104–105.

¹⁶⁵ GALLIOU Patrick – JONES Michael, *Bretonci*, Praha 1998, s. 210.

¹⁶⁶ RUNCIMAN 1965, s. 274–275.

nechtěně získaný čas. Plánovat se začalo, až po půl roce, kdy do Damietty začal připlouvat i zbytek flotily.

Když se konečně rozhodlo o postupu na Káhiru, křižáky čekala cesta nilskou deltou, která byla tvořena mnoha kanály a ramen Nilu. Křižákům nehrozil nedostatek vody, ovšem jejich postup byl velmi pomalý, neboť armáda musela překonávat brody, tvořit sypané hráze a odrážet neustálé útoky menších saracénských skupin a beduínských partyzánů. Při stavbě sypané hráze před Al-Mansúrou ztratili velké množství času, když čelili neutichajícímu dešti šípů, kamení a řeckého ohně z druhé strany, aby nakonec díky náhodnému beduínovi našli brod přes řeku, kterým se dostali k samotnému městu. K tomuto pomalému postupu přispěla i neznalost geografie tohoto regionu. Sám Joinville ve svém vyprávění zaměnil damietskou větev Nilu s rossetskou větví.¹⁶⁷

Po přebrodění řeky následovalo další pošlapání veškerých plánů a králových příkazů a to rovnou ze strany Ludvíkova bratra Roberta, který ve své upjaté zbrklosti nerozvážně vtrhnul do města následován několika stovkami templářů, což byli nejlepší bojovníci v Ludvíkově výpravě. Past mamlúků spadla a ve městě byli téměř všichni pobiti. Ludvík se tak musel smířit se ztrátou templářů i střelců na koních. Muslimové po tomto masakru opět nabývali optimismu a sebevědomí. Válečná karta se začala obracet. Můžeme se jen dohadovat, zda by se obrátila i bez Robertovy zbrklosti nebo Robert toto obrácení jen urychlil.

Muslimům se nepodařilo křižáky odehnat z blízkosti města, ale také je křižáci nedokázali porazit. Král Ludvík odmítal stáhnout se k Damiettě a rozhodl se vyčkat, až se projeví vnitřní krize Egypta v důsledku nejasností kolem trůnu po smrti sultána. Tento okamžik byl dávno pryč. Egypťané procházeli nejhlubší demoralizací v době, kdy křižáci čekali v Damiettě na zbytek flotily a nic jiného nedělali. Nyní naopak muslimové sílili, přicházely další jednotky elitních mamlúků a postupně narušovali zásobovací trasy do Ludvíkova vojenského tábora. Loupili zásobovací lodě, až zcela křižácký tábor odřízli. Křesťané svou nečinností to Saracénům v podstatě dovolili. Ludvík zapřísáhl odmítat ústup či jednání, protože bylo pro křesťana, a obzvláště krále Francie, která v Evropě představovala vrchol křesťanské zbožnosti, hanebné, aby jednal s muslimem, dokud není zcela v bezvýchodné pozici. Dokonce zakázal velmistřům templářů i johanitů, kteří měli zkušenosti s jednáním s muslimy, aby jednali s vezíry

¹⁶⁷ KOVAŘÍK 2016, s. 153–154.

v době, kdy se křižáci teprve chystali z Damietty do Káhiry.¹⁶⁸ Až v bezvýhodné situaci je jednání s muslimem akceptovatelné, ovšem v takovéto pozici je vyjednávací potenciál nulový. Nehledě na to, že bez zásob jídla a pitné vody, se v africké výhni kromě hladu dostaví i smrtelné nemoci. Toto vyčkávání sebralo křižákům bojeschopnost, schopnost rychlého ústupu a motivaci ve výpravě pokračovat. Stejně nebylo kam. Leda do zajetí, které připravilo o život i ty šťastlivce, které nezabila nemoc ani hlad.

Rozhodnutí Ludvíka setrvat skoro dva měsíce před Al-Mansúrou se ukázalo jako nejhorší rozhodnutí, které odsoudilo sedmou křížovou výpravu ke katastrofě. Ludvík zásadně podcenil muslimy, když očekával, že v důsledku vnitřních sporů budou natolik oslabeni, že triumfálně převezme Egypt do svých rukou. Můžeme sledovat osud zbožného krále, vychovaného v duchu křesťanských ideálů, který pokračoval v budování Francie jako evropské velmoci. Krále, který považoval Francii za zemi vyvolenou Kristem po ztrátě Jeruzaléma a sám se postavil do čela křížové výpravy, která by bez něj nikdy nevznikla. Krále, jenž byl po své smrti svatořečen, ale jeho velikost ho přerostla a dovedla ke katastrofálnímu pádu, kdesi v nilské deltě. Jen třicet kilometrů od místa, kde celé egyptské dobrodružství začalo.

Celá armáda, zhruba dvanáct tisíc mužů, kterým se doposavad dařilo přežít, byla zajata. Kdo onemocněl nebo se neudržel na nohou, byl automaticky zabit.¹⁶⁹ Po vykoupení krále a šlechticů v květnu 1250, zůstalo velké množství zajatců v Egyptě, protože Ludvík neměl u sebe dostatečně velkou hotovost, aby dokázal všechny své muže ze zajetí vyplatit. Jejich propuštění se podařilo vyjednat o dva roky později, ale jen čtyřem tisícům. Zbytek v zajetí zemřel.¹⁷⁰ „*Vězněných bylo tolik, že káhirske vězнице praskaly ve švech, tak byly plné Franků.*“¹⁷¹

7 Svatý Ludvík ve Svaté zemi

Do Akkonu Ludvík připlul 12. května 1250.¹⁷² Je možné, že Ludvíkova zbožnost a snaha vojensky posílit křižácké státy v Zámorí, byly jen částečnými důvody k setrvání na Blízkém východě. Ludvík také mohl chtít napravit svou pověst, pošramocenou

¹⁶⁸ *Tamtéž*, s. 138.

¹⁶⁹ BAREŠ – GOMBÁR – VESELÝ 2009, s. 273–275.

¹⁷⁰ KOVAŘÍK 2016, s. 167.

¹⁷¹ GABRIELI 2010, s. 260.

¹⁷² TYERMAN 2012, s. 787.

egyptským debaklem, jako hlavy křesťanského světa, jak se francouzský král chtěl profilovat.¹⁷³ Proč se ale vlastně vydal do Akkonu, nového centra Jeruzalémského království, a nikoli do Francie, jak mu radili jeho bratři? Dokonce i jeho matka Blanka Kastilská, která stále řídila regentskou vládu, mu psala, aby se vrátil. Anglický král Jindřich se prý chystal na další válečné tažení proti Francii a vnitřní situace by jistě uvítala přítomnost svého krále. Ludvík se ale nechtěl vrátit, protože Zámorí bylo vojensky vyčerpané. Většina jednotek odešla na Ludvíkovu výpravu do Egypta. Navíc bylo třeba obnovit opevnění hradů, do kterých se začal zakusovat nelítostný zub času. Ludvík také věřil schopnostem své matky. Podle zpráv, které pravidelně získával od regentské vlády, vyhodnotil situaci v mateřské zemi jako stabilní a neshledal žádných důvodů, které by vyžadovaly jeho okamžitý návrat.¹⁷⁴

Obrana křižáckých států se nacházela v tristním stavu. Král přesto propustil své bratry k návratu do Francie. Měli pomoci matce s regentskou vládou. Sami královští bratři se po neúspěšné křížové výpravě také chtěli vrátit domů. Bez vidiny válečných zisků pro ně nemělo cenu zdržovat se v Zámorí i nadále. V polovině července 1250 odpluli a Ludvíkovi nechali veškeré peníze, které mu mohli dát, aniž by sami neskončili na mizině. K tomu Ludvík dostal od nich ještě čtrnáct stovek mužů. Víc k dispozici Alfons s Karlem neměli. To byl velmi zoufalý počet. Ludvík sice nezapomněl na tisíce vojáků v egyptském zajetí, ale ti mu nemohli žádným způsobem pomoci. V zajetí byli drženi stále, protože Ludvík přímo v Damiettě vyplatil pouze polovinu výkupného. Druhou polovinu měl vyplatit z Akkonu.¹⁷⁵ Těmito financemi sice disponoval, ale stále je neměl u sebe v hotovosti. Platbu tedy neustále musel odkládat.

I tito zajatci však měli podíl na Ludvíkově rozhodnutí setrvat na Blízkém východě, dokud nebudou všichni propuštěni či v horším případě popraveni. Díky Ludvíkově věčnému odkládání, druhá možnost ve valné většině zajatců převládla.¹⁷⁶ Ludvíkovi současníci mohli maximálně opět obdivovat jeho věrnost křesťanské zbožnosti, která mu kázala se o své muže postarat za každou cenu. Místní baroni králi navrhovali, aby se vrátil do Francie, shromáždil další početné vojsko a vrátil se na Blízký východ.¹⁷⁷ Ludvíkovi bylo však jasné, že opustí-li Svatou zemi, zajatci v Egyptě budou navždy

¹⁷³ *Tamtéž.*

¹⁷⁴ HROCHOVÁ 1982, s. 223.

¹⁷⁵ TYERMAN 2012, s. 787.

¹⁷⁶ KOVAŘÍK 2016, s. 167.

¹⁷⁷ HROCHOVÁ 1982, s. 224.

ztraceni. Svou přítomností v Akkonu udržoval alespoň malou naději na jejich propuštění. Také si byl vědom toho, že jeho odchod by znamenal i odchod posledních šlechticů a rytířů, neboť by se, již nikdo neodvážil zůstat a čelit mnohonásobně početnějšímu muslimskému nepříteli.¹⁷⁸ Obrana křižáckých států v Zámoří v podstatě neexistovala. Svatý Ludvík byl posledním evropským panovníkem, který vážně věřil idejím z dob prvních křížových výprav a snažil se je uskutečnit. Ta doba byla dávno pryč. Ve třináctém století byl křižácký stát ve Svaté zemi pro evropské vladaře jen výdajovou záležitostí, kterou minimálními opatřeními podpořili, aby si zachovali tvář příkladného křesťana. Evropská elita se pomalu smířovala s trvalou ztrátou Jeruzaléma, stejně jako s klesajícím vlivem a silou křesťanského světa na Blízkém východě. Nikdo si však nechtěl připsat na konto případný pád Jeruzalémského království.

7.1 Ludvíkova diplomacie a obranná opatření

Ludvík nebyl oficiálním jeruzalémským králem, tím byl titulárně Konrád II., syn císaře Fridricha II. Konrádova moc, ale do Zámoří nikdy nedosáhla. Měl dost starostí se Svatým stolcem a snahou udržet otcovo dědictví v Říši i v Itálii. Ludvík se mohl prohlásit, a skutečně tak byl po svém příplutí přijat, faktickým vládcem křesťanských držav ve Svaté zemi.¹⁷⁹

Téměř čtyřletý pobyt ve Svaté zemi Ludvíka hodně poznamenal v přístupu k nepříteli. Zatímco při egyptském tažení byla Ludvíkova politika omezena jen na válečné dobývání a bylo naprosto nepřijatelné jednat s nepřítelem, nyní v Zámoří měl Ludvík akutní nedostatek bojeschopných mužů. Ludvík si byl vědom, že jakákoli konfrontace s nepřítelem by ho zničila a křesťané by ztratili i ten úzký pás podél pobřeží. To jediné co z křižáckých států zbylo. Navíc tu Ludvík neměl své šlechtické vazaly a bratry, jejichž názory a připomínky by musel vyslechnout a popřípadě se s nimi konfrontovat. Měl kolem sebe jen několik poradců a věrných přátel z Francie, jako byl Joinville. Vedle nich se s Ludvíkem stýkali ještě místní baroni. Obě skupiny však vladaři spíše poklonkovaly. Nebyl nikdo, kdo by mu radil tvrdší a konfrontační postup vůči muslimům. Ludvík měl volné ruce pro diplomacii. Politikaření a vyjednávání následujících let, proměnilo Ludvíka z neústupného Božího bojovníka na uvažujícího krále, který hledá diplomatické řešení před přímou konfrontací, ale zároveň válčení nevyklučuje jako prostředek k dosažení cílů.

¹⁷⁸ *Tamtéž*, s. 225.

¹⁷⁹ BAREŠ – GOMBÁR – VESELÝ 2009, s. 273–275.

V době sedmé křížové výpravy byla hrozba ze strany muslimů v Sýrii, kteří jinak představovali pro křižácké státy existenční riziko, snížena. Mezi muslimskými zeměmi probíhal spor o egyptský trůn. Emírům z Damašku, z Homsu, z Aleppa nebo i z Bagdádu, se nelíbil fakt, že žena sedí na egyptském trůně. Bagdádského chalífu uráželo, že se jednalo o jeho bývalou konkubínu, kterou daroval zesnulému sultánovi ze svého harému. Emíři ze Sýrie měli mezi sebou dost ajjúbovských princů, kteří mohli stanout v čele Egypta a zachovat u moci svojí dynastii, která byla nyní nahrazena vládou mamlúků, kteří si sultánku Šagrat Al Durr udržovali na trůně jen z hlediska legitimacy v očích egyptského lidu, i když do této dynastie nepatřila. Byla jen ženou ajjúbovského sultána.¹⁸⁰

Ajjúbovský vládce Sýrie An-Násir Jusúf chtěl v Egyptě svrhnout nadvládu mamlúků a obnovit kontrolu své dynastie nad touto zemí. Sám nabídl Francouzům, že pokud mu proti mamlúkům pomohou, mohl by jim předat na oplátku Jeruzalém. Na tuto nabídku sice slyšel nový velmistr templářů Renaud z Vichiers, kterého Ludvík do funkce jmenoval hned po příplutí do Akkonu, ale král chtěl vysvobodit své zajaté vojáky v Egyptě. Toho mohl docílit aliancí s mamlúky proti Damašku.¹⁸¹

Mamlúci v Egyptě si byli vědomi nesouhlasu všech muslimských zemí na Blízkém východě ohledně ženy na trůně. Aby snížili jejich tlak, rozhodli se, že sultánem učiní svého vrchního velitele Ajbaka. Sultánku Šagrat Al Durr tedy svrhli. Věděla, že musí ustoupit, ale osm měsíců po smrti manžela, kdy se dokázala udržet u moci, se jí nechtělo ustoupit do pozadí. Dokázala přemluvit Ajbaka, aby se stala jeho ženou. Po jeho boku pak dále měla určitý vliv na dění v Egyptě. Tato výměna na trůně v žádném případě neobměkčila nesouhlas Damašku. Právě naopak. Teď, když na egyptský trůn oficiálně nastoupil mamlúk, se An-Násir Jusúf rozhodl pro válečné střetnutí.¹⁸²

Syřané ke konci roku 1250 vpadli na území ovládané mamlúky a 2. února 1251¹⁸³ se obě nepřátelské strany střetly v nilské deltě poblíž dnešního města Zagazig. Mamlúkům se podařilo útočníky vyhnat. An-Násir Jusúf se však nehodlal vzdát. Rozhodl se požádat o pomoc Ludvíka, který stále dlel v Akkonu po neúspěšném tažení Egyptem. Za pomoc mu nabídl Jeruzalém. Ludvík, který byl s Ajbakem v kontaktu, teď měl páku na

¹⁸⁰ EHLERS – MÜLLER – SCHNEIDMÜLLER 2003, s. 177–178.

¹⁸¹ BAREŠ – GOMBÁR – VESELÝ 2009, s. 273–275.

¹⁸² CHRISTIE Niall, *Muslims and Crusaders: Christianity's Wars in the Middle East, 1095 – 1382, from the Islamic Sources*, Londýn 2020, s. 139–140.

¹⁸³ KOVAŘÍK 2016, s. 166.

propuštění svých vojáků. Pohrozil mamlúckému sultánovi, že pokud zajatce nepropustí, spojí se proti němu s Damaškem. Ajbak vyhověl a propustil tři tisíce vězněných křižáků včetně velmistra johanitů vězněného od roku 1244. Ludvík, nadšen vyjednávacím úspěchem, slíbil propustit svých tři sta muslimských zajatců a svou pomoc proti Damašku, když Ajbak propustí všechny zajaté křižáky. Ajbak opět vyhověl. Na oplátku Ludvíkovi slíbil, že mu předá Jeruzalém, zmocní-li se ho s křižáckou pomocí na Syřanech.¹⁸⁴ Během těchto jednání se Ludvíkovi narodil další syn Petr. Druhé dítě, které Markéta Provensálská porodila na Blízkém východě.

Na konci března 1252, byl propuštěn zbytek zajatých křižáků, ale jak jsem zmínil v předchozí kapitole, více jak polovina z 12 000 zajatých mužů nepřežilo. Ludvík byl alespoň zbaven tíhy druhé poloviny výkupného, kterou stále dlužil. Toto vyjednávací kolečko, ale málem ztroskotalo na tom, že templáři odmítli přerušit své komunikační styky se Syřany. Velmistr Renaud se v tomto roce pokusil vyjednat spojeneckou smlouvu s Damaškem bez králova vědomí. Ludvíka toto chování, navíc od velmistra, kterého sám jmenoval do funkce, velmi rozlítlo. Předvolal si damašského velvyslance a přední zástupce templářů včetně velmistra. Ludvík donutil templáře chodit bosé po svém táboře a přitom se omlouvat velvyslanci, že veškerá jednání s Damaškem nejsou platná, protože se odehrávala bez králova vědomí.¹⁸⁵

Reakce An-Násira Júsufova byla téměř okamžitá. Nechal obsadit území dnešního Pásmo Gazy, aby přerušil spojení mezi Jeruzalémským královstvím a Egyptem. Ludvík se přesunul z Akkonu do Jaffy, kterou nechal opevnit pro případ další syrské intervence. Přípravoval se na střetnutí, které v tuto chvíli vážně hrozilo. Jelikož se téměř všichni šlechtici vrátili do Evropy, přerozděloval král své rytíře mezi méně urozené pány. Mezi nimi byl i Joinville, kterému král přidělil padesát rytířů.¹⁸⁶ Dosáhl tak na úroveň téměř velmože. Joinville to zavazovalo se o rytíře postarat, ale sám by tolik rytířů nikdy neuživil, zvláště když své vlastní prostředky vyčerpával během přezimování na Kypru. Král, ale avizoval a všechny ubezpečil, že veškeré náklady půjdou na jeho účet.¹⁸⁷

Poté, co Syřané obsadili Gazu, se k další akci neodhodlali. Stejně jako egyptští mamlúci i křižáci. Všechny tři strany zamrzly na svých pozicích téměř rok. Ludvík této

¹⁸⁴ BAREŠ – GOMBÁR – VESELÝ 2009, s. 282–283.

¹⁸⁵ BARBER 2006, s. 176–177.

¹⁸⁶ KOVAŘÍK 2016, s. 167.

¹⁸⁷ *Tamtéž.*

patové situace využil a nechal opevnit důležité opěrné body, které ještě měli křesťané ve Svaté zemi pod kontrolou. Kromě města Jaffa se jednalo o města Haifa a Caesarea. Akkon Ludvík opevňoval průběžně během let od svého příplutí z Egypta.¹⁸⁸ Tato opatření na posílení obranyschopnosti křižáckých států prodloužila jejich existenci ještě o pár desítek let, ale cestu k jejich zániku nezastavila.

Navzdory napětí a válečného očekávání mezi křižáky a Damaškem, Ludvíkovi dorazil od An-Násira Jusúfa průvodní list k pouti do Jeruzaléma. Ludvík měl jedinečnou příležitost osobně navštívit Svaté město. Svolal proto poradu, aby mu pomohla rozhodnout, zda tuto jedinečnou nabídku přijmout. Rada Ludvíkovi připomněla, že Richard I. také odmítl v roce 1192 spatřit Jeruzalém, když jej nemohl dobýt. Ludvík taktéž souhlasil s argumentem, že všichni křesťanští panovníci a rytíři by se jím inspirovali a spokojili by se s pouhým navštívením města, aniž by se jej pokusili osvobodit. Ludvík se tedy vzdal možnosti vkročit do Jeruzaléma. Byla to jediná příležitost v jeho životě. Tímto odmítnutím chtěl také udržet víru mezi křesťany, že do Svatého města společně vstoupí, až jej dobudou zpět.¹⁸⁹

Počátkem roku 1253, se An-Násir Jusúf obrátil na bagdáského chalífu, aby zaujal roli prostředníka. Chalífa si přál sjednotit muslimské země proti Mongolům, jejichž postup na Blízký východ pocítil Bagdád jako první. Úspěšné odražení této asijské hrozby viděl chalífa pouze v jednotě islámského světa, tudíž bylo i v jeho zájmu vyřešit spor mezi Damaškem a Káhirou. V dubnu 1253 se podařilo chalífovi uzavřít dohodu mezi oběma muslimskými vládci. An-Násir Jusúf měl uznat Ajbaka jako suverénního egyptského sultána. Ajjúbovská dynastie by tak definitivně ztratila Egypt. Ajbak pro změnu musel ukončit veškerou komunikaci s křižáky, čímž opadla potencionální vojenská hrozba pro Damašek vyplývající z francouzsko-egyptského spojení.¹⁹⁰

Damašská vojska opustila Gazu, aby prostor předala egyptským mamlúkům. Cestou zpět do Sýrie rabovala osady, které už patřily křižákům. K menším šarvátkám došlo, ale na města, které měli křižáci, díky Ludvíkovi, dobře opevněna, Syřané neútočili. Totéž se opakovalo u Akkonu. Syřané opět vyplenili okolí města a pokusili se vyjednat s akkonským konetáblem¹⁹¹ výpalné, ale město bylo dostatečně opevněno a křižáčtí

¹⁸⁸ TYERMAN 2012, s. 787.

¹⁸⁹ LE GOFF 2012, s. 142.

¹⁹⁰ BAREŠ – GOMBÁR – VESELÝ 2009, s. 282–283.

¹⁹¹ Velitel akkonské posádky pověřený Ludvíkem k obraně města, zatímco se nacházel v Jaffě.

kušníci dokázali svou palbou donutit muslimy k ústupu. Syřané od Akkonu ještě odtáhli k Sidonu, kde měli více štěstí. Opevnění Sidonu ještě nebylo dokončeno. Křižáci se tedy stáhli do hradu, kde mohli nepříteli čelit. Muslimové se nakonec spokojili s vypleněním města a hrad nechali nedotčený. Poté opustili křižácké území.¹⁹²

V té chvíli iniciativu převzal Ludvík a dal se do pronásledování muslimů. Baroni včetně Joinvilla krále přemluvili, aby se pronásledování neúčastnil osobně, kvůli bezpečnosti. Král nakonec vyhověl. Do čela pronásledovatelů se postavil francouzský šlechtic a Ludvíkův přítel Filip z Montfortu. Pod jeho vedením vnikli, až do města Banias na Golanských výšinách, které leželo na troskách antického města Caesarea Filipova. Tam dohnali část muslimské armády, která při cestě z Gazy do Damašku plenila venkov na křižáckém území. Vniknout do města nebyl pro křižáky problém. Většina obyvatel propadla panice a muslimští obránci se stáhli do nedalekého hradu. Křižáci se nesnažili hrad dobýt. Stejně jako muslimové vyplenili město a zapálili pole s obilím. Pak se stáhli zpět do králova ležení v Sidonu.¹⁹³ Syřané, byť v mnohonásobné početní převaze, již žádné odvetné akce nepodnikli. Kromě nové mongolské hrozby, je stále zastrašovala přítomnost francouzského krále. Ačkoli Ludvíkovy vojenské výsledky byly katastrofální, jeho osobnost udělala jednoznačně dojem.¹⁹⁴ Zatímco král dlel v Sidonu, královna Markéta porodila v Jaffě dceru Blanku, již třetí dítě během pobytu na Blízkém východě.

7.2 Pastýřská křížová výprava ve Francii

Přesuňme svoji pozornost do Francie, která během královy nepřítomnosti zažila krizi v podobě lidového povstání. Původním cílem tohoto povstání bylo poskytnout Ludvíkovi, zajatého v Egyptě, pomoc. Povstalci také chtěli vyjádřit nesouhlas se šlechtickým a církevním vedením kruciáty.

Pastýřská křížová výprava byla reakcí severofrancouzského lidového hnutí na porážku a zajetí křižáků u Al-Mansúry. Zprávy se šířily velmi rychle. Francie se pohroužila do veřejného smutku. Mnoha lidí se týkal osobně, protože ztratili své příbuzné. V některých případech byly ztraceny celé rodiny, protože někdy muže doprovázela i jeho žena s dětmi. Tato lidová výprava je i svědectvím lidové angažovanosti ve věcech veřejných, ale také křehkosti společenské a politické kontroly

¹⁹² KOVAŘÍK 2016, s. 167–168.

¹⁹³ JOINVILLE 2014, s. 142–145.

¹⁹⁴ KOVAŘÍK 2016, s. 167–168.

ze strany úřadů. Také nám vypovídá o skutečnosti, že lidová vrstva představovala další společenskou složku, která byla zpravidla přehlušována osobami vyššího společenského postavení, s vyšším vzděláním či těmi bohatšími.¹⁹⁵

Obzvláště v severní Francii se vzedmula vlna další finanční pomoci Ludvíkově kruciáťe. Finanční prostředky se měly opět vybírat prostřednictvím kázání. Na rozdíl od organizovaného vybírání před výpravou, se ale jednalo o spontánní a nekoordinované akce. Docházelo ke shromažďování venkovanů, které zejména církevní kronikáři pohrdavě nazývali pastýři nebo prostřáčky.¹⁹⁶ Pastýři houževnatě usilovali o nasazení v křížáckém vojsku. Byli nespokojeni s výsledkem výpravy, kterou vedla a byla v ní významně zastoupena šlechtická vrstva. Vysloveně nepřátelští byli ke všem, kdo výpravu nepodpořil.¹⁹⁷

V rámci lidového hnutí, které začalo vznikat z postupně se radikalizujících se mas, vznikala konkrétní požadavek, za který se začalo stavět stále více lidí zejména v Brabantsku, Flandrech, Henegavsku a Pikardii. Povstalci měli za to, že si poradí bez šlechty i církve. Dokonce by měli mít větší šanci na úspěch, když „vezmou věci do vlastních rukou.“ Ve víru vzájemného uvědomění se začali houfovat do procesí a vydali se na Paříž. Po cestě nabízeli křížové sliby a odpuštění hříchů. Nikdo nehleděl, zda má daná osoba oprávnění či potřebné vysvěcení od církve tyto služby vykonávat. Odpor vůči církvi posilovalo i vědomí, že právě mniši a duchovní měli na starost financování a administrativní záležitosti Ludvíkovy křížové výpravy.¹⁹⁸

V Paříži byli uvítáni Blankou Kastilskou, která jim poskytla zásoby na cestu. Tou dobou se věřilo, že zástupy venkovanů se opravdu vydají na pomoc těžce zkoušenému králi. Lidové hnutí, ale netvořili poslušní vojáci nebo zaplacení žoldnéři. Celé hnutí, vlivem svého nespoutaného radikalismu a nespokojeností vůči dosavadnímu systému, začalo nabírat podobu masivních protestů nikoli poslušných vojenských oddílů. V červnu roku 1251 došlo k nepokojům v Rouenu. Byl vyhnán arcibiskup a někteří kněží skončili v řece. V Orléansu se zase začalo útočit na studenty, vzdělance a příslušníky vyšších společenských vrstev. Zde také pastýři napadli biskupa, který je veřejně odsoudil. Pro mnichy a kněží bylo nebezpečné ukazovat se na veřejnosti.

¹⁹⁵ TYERMAN 2012, s. 791–792.

¹⁹⁶ *Tamtéž.*

¹⁹⁷ *Tamtéž*, s. 792–793.

¹⁹⁸ *Tamtéž.*

V Bourges ve střední Francii se terči běsnících davů stali i Židé a synagogy.¹⁹⁹ Původní cíl, totiž pomoci Ludvíkově armádě, se vytratil ve víru lidového běsnění a regentská vláda, původně lidovému hnutí nakloněna, musela zakročit.

Blanka Kastilská nařídila všechny vzbouřence shromáždit a exkomunikovat. Pastýři vyznávali přijímání kříže jako způsob prohlášení před Bohem o přijetí povinnosti osvobození Svaté země. Exkomunikace by jim tedy znemožňovala tuto povinnost naplnit s Božím požehnáním. To měl být jejich trest. Po exkomunikaci by samozřejmě byli popraveni jako kacíři. Jelikož byly skupiny pastýřů neorganizované a v podstatě se toulaly po severní Francii, bylo poměrně snadné je pochytat. Celé pastýřské hnutí bylo během roku 1251 ukončeno. Pastýři nedosáhli žádných změn v systému, proti kterému vystoupili, ale ani neměli žádné informace o skutečné situaci krále Ludvíka a jeho křížáků na Blízkém východě.²⁰⁰

Z celkové povahy nedostatečné organizace a soudržnosti se můžeme domnívat, že do této výpravy nebyl zapojen nikdo s politickým či církevním vlivem. Na druhou stranu pastýři prokázali znalost královské a církevní politiky, například když si osvojili způsob přijímání kříže. Věřili, že sloužit Bohu mohou i bez duchovních, kteří podle pastýřů snadno podléhali korupci. I útoky na Židy nebyly v rozporu s dřívější Ludvíkovou perzekucí. A právě Ludvíkovi a jeho věci prokazovali věrnost. Svou maličkostí chtěli nahradit dosavadní šlechtické elity, kterým vyčítali, že nechaly Ludvíka napospas nepříteli.

Pastýři nebyli žádní chudáci a primitivové. Pocházeli z té části společnosti, která byla vzdělaná evangeliem, částí společnosti zvyklé a schopné odvádět daně. O sociální bouře rozhodně nešlo. Šlo jim o plnění Ludvíkovy věci, totiž boj proti nevěřícím a osvobození Svaté země. Vystupňovaným radikalismem chtěli podpořit svého krále v nesnázích. Tyto nesnáze připisovali šlechtě a církvi. Paradoxem je, že celou pastýřskou výpravu v podstatě podnítily stejné emoce, které živily bujaré přípravy na oficiální křížovou výpravu.²⁰¹ Totiž nadšení pro správnou věc, kterou si, ale každý vyložil po svém.

¹⁹⁹ MUNDY 2008, s. 56–57.

²⁰⁰ LE GOFF 2012, s. 140–141.

²⁰¹ TYERMAN 2012, s. 793–794.

7.3 Návrat zbožného krále do Francie

Krátce po ukončení nepokojů, se do Francie vrátili královi bratři Alfons s Karlem. Oba podpořili regentství své matky, ale jen oficiálně. Karel se usadil v Provence a věnoval se především vlastním záležitostem jako provensálský hrabě. Alfons se sice usadil v Paříži, matce nablízku, ale postihla ho obrna, a tak byla jeho podpora limitována zdravotním stavem. Samotné Blance Kastilské bylo v roce 1251 třiašedesát a věk se na ní začal projevovat. Nakonec zemřela o rok později, 27. listopadu 1252.²⁰²

Zpráva o úmrtí matky zastihla Ludvíka na jaře 1253, kdy se nacházel v Sidonu. „*Ach, senešale, ztratil jsem matku!*“²⁰³ Oznamil král Joinvillovi smutnou zprávu. Truchlení nad ztrátou matky bylo jistě pochopitelné, ale Joinville zmiňuje, že se král propadl do několikadenního žalu, který nebyl hoden krále. Obzvlášť v jejich situaci v Zamoří, kdy veškerá morální stabilita stála právě na Ludvíkově osobnosti, nebylo vhodné projevovat veřejně svou slabost. Podle Joinvillova vyprávění měl Ludvík poměrně blízko k oidipovskému komplexu, což by nemuselo být daleko od pravdy vzhledem ke vztahu matky a syna, který jsem přiblížil ve druhé kapitole. „*Tolik pro ni truchlil, že dva dny se s ním vůbec nedalo mluvit.*“²⁰⁴

Ať už byl Ludvíkův žal jakkoli hluboký a dlouhý, matčina smrt byla jasným impulsem k návratu do vlasti. Jakmile se Ludvík vzpamatoval z nejhlubšího smutku, začal uzavírat své záležitosti ve Svaté zemi. Po poradě se svými poradci a místními barony oznámil, že odpluje hned po Velikonocích následujícího roku 1254. Nutnost návratu si Ludvík moc dobře uvědomoval. Regentka byla po smrti, bratři Alfons s Karlem se starali především o svoje záležitosti a korunnímu princí Ludvíkovi, který zůstal v Paříži pod dohledem Blanky Kastilské, bylo teprve deset let. Princ Ludvík se sice stal oficiálně regentem, dokonce dokumenty stvrzoval vlastní pečeti, které mu předkládali poradci, ale řízení státní správy zůstávalo plně na poradcích po Blance.²⁰⁵ Ve Francii nadále zůstával mír, ale to se mohlo znenadání velmi rychle změnit. Pastýřská křížová výprava o tři roky dříve budiž příkladem.

²⁰² LE GOFF 2012, s. 141.

²⁰³ JOINVILLE 2014, s. 149.

²⁰⁴ *Tamtéž.*

²⁰⁵ LE GOFF 2012, s. 141.

Před odplutím Ludvík podnikl řadu opatření pro zajištění základní obranyschopnosti Zamoří a také pro uchování svého vlivu ve Svaté zemi. Zanechal zde stálou francouzskou posádku a dokončil výstavbu silného opevnění v podobě hradeb a příkopů všech důležitých opěrných bodů a měst. Tímto křesťanskému Zamoří zajistil ještě několikaletou existenci a možnost jej ještě nějakým způsobem hájit. Navíc se zavázal ke každoročním materiálním i finančním příspěvkům, které z Francie do Svaté země měl posílat. Ludvík se stal posledním evropským panovníkem, který křižácké državy ve Svaté zemi do jisté míry vnitřně stabilizoval a měl vážný zájem o rozvoj tohoto území.²⁰⁶ Ovšem ani jeho čtyřletá přítomnost zde, nedokázala změnit nevábne vyhlídky Zamoří k lepšímu. To se ukázalo po Ludvíkově odchodu, když se veškerá konsolidace zdejších poměrů vytratila.

Těsně před svým odchodem Ludvík vyjednal s Damaškem mír na dva roky, šest měsíců a čtyřicet dní.²⁰⁷ An-Násir Jusuf si sám nepřál válku s křižáky, protože cítil vzrůstající tlak ze strany Mongolů. S egyptskými mamlúky se podařilo vyjednat, až desetileté příměří, které se však nevztahovalo na město Jaffu. Tu chtěl Ajbak začlenit do své palestinské provincie.²⁰⁸

25. února 1254 se král s královnou, dětmi a družinou vydal ze Sidonu do Akkonu. Nechal tam připravit třináct velkých lodí. Jedna taková loď měla kapacitu, až osm stovek lidí.²⁰⁹ Ludvík, jak dříve oznámil, v Akkonu setrval, až do Velikonoc. Teprve 24. dubna se nalodil a jednou provždy opustil Svatou zemi.²¹⁰ O den později, loď s králem najela na písčitou mělčinu u kyperských břehů. Tato nehoda znamenala několikadenní zpoždění, ale čekání na vyproštění lodi bylo využito k doplnění pitné vody a potravin. Cesta dále vedla přes ostrovy Lampedusa a Pantelleria. Královská flotila nakonec ukončila cestu v přístavu Salins d'Hyères, který se nacházel na území Provence, tudíž spadal pod vliv Ludvíkova bratra Karla. Stalo se tak 17. července.²¹¹ Plavba ze Svaté země trvala necelé tři měsíce. Ludvík původně plánoval připlout, až do svého vlastního přístavu Aigues-Mortes, kde celá výprava začala, ale nakonec ustoupil poradcům a

²⁰⁶ HROCHOVÁ 1982, s. 226.

²⁰⁷ RUNCIMAN 1965, s. 281.

²⁰⁸ *Tamtéž.*

²⁰⁹ KOVAŘÍK 2016, s. 170.

²¹⁰ JOINVILLE 2014, s. 152.

²¹¹ *Tamtéž*, s. 157–161.

vyloďili se v Hyères. Královi poradci chtěli mít svého pána na souši co nejdříve, neboť plavba po moři byla považována stále za velmi riskantní.²¹²

V Hyères král nakoupil koně pro cestu do Paříže. Jakmile se dostal na území královské domény, Joinville se s ním rozloučil a vrátil se na své panství²¹³, ale v královských službách zůstal ještě dalších dvacet dva let.²¹⁴ Králova družina dorazila 10. září 1254 do Paříže. Nebyl to žádný triumfální příchod. Francouzi urozeného i neurozeného původu si byli vědomi neúspěchu křížové výpravy, která byla před svým počátkem, tak glorifikována. Osobu krále a jeho činy, však měli v úctě a i nadále pro ně zůstával hrdinou bojujícím ve jménu Boha. Samozřejmě k tomu napomohlo veřejné hlásání všech možných zbožných skutků, kterými se francouzský král na výpravě údajně vyznamenal.

Nejvíce, komu fiasko v Egyptě vadilo, byl právě sám Ludvík. Vyčítal si selhání, jeho boje nikam nevedly a ztratil tisíce vojáků. Do toho se ještě zcela nevyrovnal se ztrátou matky, jejíž absenci v hlavním městě Ludvík obzvláště pocítil.²¹⁵ Postěžoval si biskupovi, že svou porážkou uvrhl do hanby celé křesťanstvo. „*Kdybych hanbou a protivenstvím trpěl jen já sám a kdyby mé hříchy nedopadly na katolickou církev, snášel bych vše s klidnou myslí. Avšak běda! Do hanby jsem uvrhl celé křesťanstvo!*“²¹⁶ Je nutné dodat, že Ludvík by se mohl vinit pouze ze zostuzení francouzského křesťanstva, které jako jediné stálo za kruciátou svého panovníka. Na druhou stranu, Ludvík vytvářel obraz Francie stojící v čele evropského křesťanstva, tudíž na účet francouzského krále by měly jít i veškeré neúspěchy ve jménu celé Evropy.

Jako důkaz své viny, žil svůj život ještě o něco skromněji a asketičtěji, než před výpravou. Ovšem jen svůj osobní život. Na královském dvoře se při společenských akcích nebo při návštěvách nehledělo na utracené peníze. Naopak, důraz na velkolepost a demonstraci bohatství byl větší než za Ludvíkových předchůdců.²¹⁷ I po návratu domů Ludvík pečlivě dbal o svůj obraz jako krále, který se na Východ vrátí, aby zvrátil neúspěch roku 1250. Vědomě vytvářel dojem, že otázka Svaté země je stále otevřena a

²¹² *Tamtéž*, s. 160–161.

²¹³ *Tamtéž*, s. 161–163.

²¹⁴ *Tamtéž*, s. 168.

²¹⁵ KOVAŘÍK 2016, s. 173.

²¹⁶ *Tamtéž*.

²¹⁷ JOINVILLE 2014, s. 164.

k osvobození Jeruzaléma se teprve schyluje. Rozhodně nepočítal s tím, že se do Svaté země, už nikdy nepodívá.²¹⁸

²¹⁸ TYERMAN 2012, s. 794.

Závěr

Pro Ludvíka IX. křížové výpravy nikdy neztratily smysl. Nakonec se postavil do čela kruciáty ještě jednou a to roku 1270, kdy se vydal do Tunisu. Vylodění ještě dál od Jeruzaléma, když cíl zůstal stejný, totiž jeho osvobození, značí jen geografickou neznalost Ludvíkových strategií. Jedním z nich byl i králův mladší bratr Karel, který z pozice sicilského krále sledoval vyloděním v Tunisu jen své vlastní zájmy. Ovlivnitelný Ludvík, ale stále viděl ve výpravách plnění křesťanské povinnosti, kterou Bůh uvalil na jeho bedra, jakožto krále zbožné Francie.

Pro všechny ostatní nebyla myšlenka křížových výprav nijak lákavá, naopak sílila jejich kritika. Evropanům, kteří nikdy nevčkročili do Svaté země, se nelíbily zprávy o tamějších baronech, kteří s muslimy komunikovali a obchodovali. Evropané považovali místní usedlé křesťany za zrádce vlastní víry. Proč by jim tedy měli pomáhat? Navíc tu byla otázka finanční. Kruciáta byla hluboce výdajová záležitost. Zato výsledek výpravy nepřinášel žádné materiální zisky. Dokonce i prestiž za osvobození Svatého města ztrácela na váze. Pro evropské vladaře byl důležitější evropský kontinent plný dynastických sporů a neustálého boje o moc a území. V tomto ohledu, již Evropané smysl křížových výprav ztratili. Navíc se pojem křížových výprav začal používat pro války s kacíři. Tyto války rozdělovaly a ničily křesťanské země. Situace se stávala pro Evropany stále chaotičtější, když se nepřitelem stal křesťan, nikoli muslim.

Ludvíkova křížová výprava neztroskotala jen na strategii a úvaze, ale i na nedostatečném množství vhodných lodí a lidských zdrojů. K případnému držení celého Egypta po delší dobu, by Ludvík potřeboval mnohonásobně více mužů. Se svojí výpravou se musel řídit strategií zdolání protivníka jediným tažením v co nejkratší době. Tuto strategii, ale pohřbil sám Ludvík svou vyčkávací taktikou, která byla způsobena špatným úsudkem nad nepřítelovým postupem a neznalostí terénu nilské delty. Náboženské vedení války navíc znemožnilo veškeré vyjednávání s nepřitelem. Výprava se vedla v duchu nesnášenlivosti, která oběma stranám přinášela jen smrt. Ludvíkova výprava, tudíž nebyla schopna dosáhnout ani jednoho strategického cíle. Z tohoto důvodu ani zásadně nenarušila širší historický vývoj tohoto regionu. Bez ohledu na křížáckou intervenci byla ajjúbovská dynastie v Egyptě nahrazena vládou mamlúků, postup Mongolů na Blízký východ nijak nezpomalil, ale především křížáckým státům nebyl zajištěn žádný očekávaný rozmach. Jen se Ludvíkovou tamější přítomností prodloužilo přežívání křesťanské Svaté země.

Ludvíkův neúspěch v Egyptě však vyvolal také zájem různých plánovačů, geografů a strategiů. Po několik následujících dekád vznikaly různé plány na úspěšné dobytí Egypta a rozvíjelo se studium egyptské a blízkovýchodní geografie. Nikdo z dlouhé řady politiků a odborníků však nedokázal uniknout skutečnosti, že triumf první křížové výpravy se již nebude opakovat. Dobytí Jeruzaléma roku 1099 nebylo ve třináctém století ničím jiným než intenzivně propagovaný cíl každé další křižáky. Cíl, kterého však už nebylo možné dosáhnout.

Nyní, když jsem odpověděl na otázky, které jsem si kladl v úvodu této práce, bych mohl ještě navrhnout, jakým směrem by se mohlo udat další studium v kontextu sedmé křížové výpravy. Samozřejmě se nabízí bohaté téma kulturní výměny mezi islámským a křesťanským světem. Jistě by bylo také zajímavé sledovat, jak centralizační politika Ludvíka IX., započala postupný a dlouhodobý proces, který vedl k utvoření absolutistického francouzského státu. A v neposlední řadě se nabízí studium vývoje geografie blízkovýchodního a egyptského regionu. Křížové výpravy obecně nabízejí mnoho úhlů pohledu na své usazení v dějinách lidstva. Dají se zkoumat a interpretovat v mnoha odvětvích vědeckého poznání.

Seznam použitých informačních zdrojů

Prameny

Crusader Syria in the Thirteenth Century: The Rothelin Continuation, přeloženo Janet Shirley, Aldershot 1999.

DE JOINVILLE Jean, *Život Ludvíka svatého*, Praha 2014.

Literatura

BARBER Malcolm, *Noví rytíři: Dějiny templářského řádu*, Praha 2006.

BAREŠ Ladislav – GOMBÁR Eduard – VESELÝ Rudolf, *Dějiny Egypta*, Praha 2009.

BLANKS David – FRASSETTO Michael, *Western Views of Islam in Medieval and Early Modern Europe: Perception of Other*, New York 1999.

BRIDGE Anthony, *Křížové výpravy*, Praha 1995.

CARDINI Franco, *Evropa a islám*, Praha 2004.

ČORNEJ Petr a kolektiv, *Dějiny evropské civilizace I*, Praha 1995.

DUBY Georges, *Dějiny Francie: od počátků po současnost*, Praha 2003.

EHLERS Joachim – MÜLLER Heribert – SCHNEIDMÜLLER Bernd, *Francouzští králové v období středověku. Od Oda ke Karlu VIII. (888–1498)*, Praha 2003.

FERRO Marc – OLŠÁKOVÁ Doubravka, *Dějiny Francie*, Praha 2006.

FLORI Jean, *Rytíři a rytířství ve středověku*, Praha 2008.

GABRIELI Francesco, *Křížové výpravy očima arabských kronikářů*, Praha 2010.

GALLIOU Patrick – JONES Michael, *Bretonci*, Praha 1998.

HROCHOVÁ Věra, *Křížové výpravy ve světle soudobých kronik*, Praha 1982.

CHRISTIE Niall, *Muslims and crusaders: Christianity's wars in the Middle East, 1095-1382, from the Islamic sources*, Londýn 2020.

KOVAŘÍK Jiří, *Rytířská krev*, Praha 2016.

KOVÁČ Peter, *Katedrála v Remeši. Chrám pro korunovace francouzských králů*, Praha 2018.

KOVÁČ Peter, *Kristova trnová koruna: Paříž, Sainte-Chapelle a dvorské umění svatého Ludvíka*, Praha 2009.

LE GOFF Jacques, *Muži a ženy středověku*, Praha 2013.

LE GOFF Jacques, *Svatý Ludvík*, Praha 2012.

LEWIS Bernard, *Dějiny Blízkého východu*, Praha 2003.

MAUROIS André, *Dějiny Francie*, Praha 1994.

MORGAN Kenneth Owen, *Dějiny Británie*, Praha 1999.

MUNDY John Hine, *Evropa vrcholného středověku 1150–1300*, Praha 2008.

RADER Olaf Bruno, *Fridrich II. Sicilan na císařském trůně*, Praha 2016.

RUNCIMAN Steven, *A History of the Crusades: Volume 3, The Kingdom of Acre and the Later Crusades*, Londýn 1965.

SOUKUP Pavel – SVÁTEK Jaroslav, *Křížové výpravy v pozdním středověku*, Praha 2010.

TYERMAN Christopher, *Svaté války: Dějiny křížových výprav*, Praha 2012.

Vyjádření k využití nástrojů umělé inteligence

Při tvorbě této bakalářské práce nebylo využito žádných nástrojů umělé inteligence.